

ԱՐՁԱՅԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԴՈՒՐՍ Է ԳԱԼԻՍ ԿԻՐՈՍԿԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան բաժանորդագրիչին է հիշք ուղարկել: Բաժանորդագրությունը ընդունվում է «ԱՐՁԱՅԱՆՔԻ» խմբագրատանը և Կենտրոնական Գրավաճառանոցում: Օտարաքաղաքացիք դիմում են՝ Тифлисъ. Редакция „Арцаганкъ“.

Առանձին համարները 15 կ.

Յայտարարությունների բառին 2 կ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.

Պրոֆեսոր Ե. Շէֆերի նամակը:—Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց:—
Ներքին տեսութիւն:—Վաճկական Հայաստան:—Արտաքին տեսութիւն:
—Ֆէլիէտօն. Իմ մասկաթը:—Քաղաքացիական Բարեգործական Ընկ. ար-
ձանագրութիւնները:—Ինչո՞ւ Պօլսոյ լրագրիչներին բաժանորդ չենք
գրվում:—Ձանազան լուրեր:—Յայտարարութիւններ:

ÉCOLE SPÉCIALE

DES

LANGUES ORIENTALES VIVANTES.

Paris, le 21 Mars 1882.

Messieurs,

L'École des langues orientales et la famille de M. Dulaurier ont été très sensibles à l'hommage public rendu par la jeunesse et les notables arméniens de Tiflis à la mémoire de notre regretté collègue. Je viens vous apporter l'expression de leurs vifs remerciements.

La dépêche télégraphique que vous avez bien voulu m'adresser a été communiquée par moi à l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres dont M. Dulaurier était membre; elle a été lue en séance et figurera dans les compte-rendus. Je l'ai également fait publier dans quelques uns des organes les plus importants de la presse française.

Veillez agréer, Messieurs, les assurances de ma considération la plus distinguée.

L'Administrateur de l'École
CH. SCHEFER.

Redaction du journal Echo
(Abgar Iohannissian)

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՊՐՈՑ

ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ԼԵՋՈՒՆԵՐԻ

Փարեզ, Մարտի 21-ին 1882.

Պ ա Ր Ո Ն Ն Ե Ր .

Արևելեան լեզուների դպրոցի և պ. Դիլորիէի գերդաստանի վերայ սրտաշարժ տպաւորութիւն գործեց այն հրատարակական յարգանքը, որ ցոյց տուին Թիֆլիսի հայ երիտասարդութիւնն ու հասարակութիւնը մեր թանկագին ընկերոջ յիշատակին: Յայտնում եմ ձեզ նոցա խորին շնորհակալութեան զգացմունքը:

Այն հեռագիրը՝ որ դուք բարեհաճել էիք առաքել ինձ, ես հաղորդեցի Արձանագրութեանց և Գրականութեան Ակադեմիային, որի անդամներից մէկն էր և պ. Դիլորիէն. հեռագիրը կարդացուեցաւ Ակադեմիայի նիստին և կը հրատարակուի նոքա արձանագրութեանց մէջ: Ձեր հեռագիրը ես հրատարակել տուի նոյնպէս և Փրանսիական մամուլի մի քանի առաւել նշանաւոր օրգանների մէջ:

Իսրեհաճեցէք, պարոններ, ընդունել խորին յարգանքս հաւաստիքը:

Իպրոցի կառավարիչ
Ե. ՇԷՖԵՐ.

«Արձագանք» թերթի խմբագրութեան
(Արգար Յովհաննիսեանին)

ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱԿԻ Ի ՄԵՌԵԼՈՑ

«Զի քաղցեայ՝ և ետուք ինձ ուտել,
ծարաւեցայ և արբուցիք ինձ, օտար
էի և ժողովեցիք զես: Մերկ՝ և զգե-
ցուցիք զես, հիւանդ էի՝ և տեսիք
զես, ի բանտի էի և եկիք առիս...»

Աւետ. Մարտ. ԻՅ. 35, 36.

«Քրիստոս յարեալ...»: Ահա այն մեծ աւետիքը, որ ունի մարդկութիւնը տասնեւինը դար շարունակ: Որքան միեւնոյնացեալ, որքան յուսադրող, որքան մարդասիրական է այս ձայնը, որ պիտի ուրախացնէ այսօր բիւրաւոր անձանց...: Քանի՜ քանի՜ տառապեալներ, քանի՜ թշուառներ, անգամալոյծներ, հիւանդներ, օրական հացի կարօտ անձինք, քանի՜ օտարական տնանկներ նոյն իսկ մեր Թիֆլիսում՝ անհամբեր սպասում էին այսօրուայ «Քրիստոս յարեալ» մեծ աւետիքին...: Անշուշտ ներկայ էիք դուք այս առաւօտ ս. Պատարագին. տեսաք դուք այնտեղ բոկոտն և պատառոտած հագուստով հազարաւոր հայ մշակներ, որոնք ձեզանից աւելի ջերմեւանդ էին աղօթում և ո՞վ գիտէ թէ ինչ էին խնդրում Արարչից...: Այդ ջերմ աղօթքի հետ, քանի՜ վերացական միտք, քանի՜ երեւակայական համբոյր, քանի՜ սիրոյ արտասուք էլէքտորական արագութեամբ թռան գնացին Վան—Մուշ—Հայաստան ու այնտեղ գրկախառնուեցին, միացան իրանց սիրելիների սրտերին և մտքերին: Որքան խուճկ ու մոմ վառուեցաւ այսօր Հայաստանի գեղջկական աղքատ եկեղեցիների մէջ իրանց որդիների, ամուսինների և հայրերի պանդխտութիւնից վերադառնալու համար...: Բայց, բացի ս. Պատարագից, այդ պանդուխտ Հայաստանցիք պիտի որեւիցէ կերպով միեւնոյնացնէին և ուրախանան այսօր որ «Քրիստոս յարեալին» արժանացան Թիֆլիսի նման մի հայաբնակ հարուստ, փարթամ քաղաքում...: Քանի՜ խրճիթ այսօր սպասում է դուռը բացողի. քանի՜ թշուառ ընտանիք երազում է անծանօթ ձեռքի օգնութեան, քանի՜ մայրեր ամիսներով յուսադրել են իրանց քաղցած երեխաներին Քրիստոսի Ջատիկով և քանի՜ տուն, քանի՜ անձն—որոնց համար Փրկչի յարութեան աւետիքը շարժում է միայն հին վերքերը և տխուր հառաջանքների հետ միասին՝ անէծք է կարդում մարդկային անօրէնութեանց դէմ, անձայն բողոք է բարձրացնում դէպի երկինքը...

Այսօր Թիֆլիսի մէջ արդէն երկու «Բարեգործական հայոց ընկերութիւններ» ունինք, որ պիտի ձեռք մեկնեն հայ թշուառներին...: Բայց քանի՜ դուռ կը բաղխուի այսօր այդ ընկերութիւնների ձեռքով, քանի՜ արտասուք կ'սրբուի՝ քանի՜ տառապեալ կ'զգայ, որ չէ վերացել տակաւին աշխարհից քրիստոնէական անկեղծ մարդասիրութիւնը, չէ սպառուել հայի ողորմածասիրութիւնը և չէ քարացել նորա խանդավառ սիրտը իւր կարօտ եղբայրակիցների վերաբերութեամբ:

Սակայն ինչ մի զգալի օգուտ մի ժամուայ, մի օրուայ սփոխանքից և միեւնոյնացեալութիւնից, երբ վաղը նորից պիտի հոսէ արտասուքը, երբ նոյն դառը աղքատութիւնը պիտի տիրէ այդ տանը ամիսներով ու տարիներով...:

Միանուազ օժանդակութիւնը կարող է ամօքել, բայց ոչ բուժել այդպիսի ցաւերը: Պէտք է ցաւը արմատից խելել թէ մեր ժամանակի բարեգործութիւնը մի առաւելութիւն ունի մեր նախնեաց ողորմածասիրութեան համեմատութեամբ, այդ այն է, որ ներկայ մարդկութիւնը ջանք է գործ դնում բուն ցաւի առաջը առնել: Աղքատութիւնը տգիտութեան արգասիք համարելով—ներկայումս մենք չենք բաւականանում առձեռն ողորմութիւնով, այլ աւելի հեռու նայելով՝ ջանք են գործում այդ թշուառների որդւոցը ազատել «այբուբենի» փրկարար լուսովը: Գեղեցիկ միջոց, համակրելի գործ ապագայ սերունդի վերաբերութեամբ: Սակայն, եթէ ուսումը, զարգացումը ու գիտութիւնը, եթէ ոչ բոլորովին, գոնէ շատ ու շատ պիտի պակասացնեն ապագայ կարօտեալների թիւը, միթէ այդ միջոցը իրաւունք կ'տայ մեզ անգարման և անօգնական թողնել ներկայ թշուառներին: Կովկասի մայրաքաղաք Թիֆլիսը, որ երեսայի նման ընդօրինակած է եւրոպական մեծամեծ քաղաքներից ամենայն ինչ, որ ունի այսօր մինչև անգամ «կենդանեաց խնամատարութեան» ընկերութիւն,—միթէ այդպիսի մի քաղաք կարող է անխնամ թողնել այն բազմաթիւ աղքատներին, որոնցով լի է իւր թաղերը Վերայից սկսած մինչև Նաւթլուղը. Հաւաքարից մինչև Մթածմինդար. Բայց իսկական աղքատ և համակրական զբոսանայ ու օգնութեան կարօտ միմիայն նոքա չեն, որոնք իւրաքանչիւր րոպէ կտրում են ձեր ճանապարհը փողոցներում և շատ անգամ դէպի չարն են գործ դնում ձեր ողորմածասիրութիւնը...

Ո՛չ, դուք այն բուն թշուառներին չէք տեսնիլ, որովհետև նոքա կորցրած են իրանց գոյքը, առողջութիւնը և ամենայն ինչ, բայց պինդ պահած են նահապետական համեստութիւնը, որով միայն և կարող են պարծիլ...: Որբւայրի հիւանդոտ մայրը օրերով քաղցած կը պահէ իւր երեք չորս մատղաշ երեխաներին, բայց երբ այլ ևս դիմանալ կարելի չէ, նա վերջին անգամ կը յուսադրէ նոցա—սպասել հացի մինչև իւր վերադարձը ու տանից արագութեամբ կերթայ...: Մի վախենաք. նա չի դիմաւորիլ և դէպի ձեզ չի տարածիլ իւր դողդոջուն ձեռները... նորա նիհար մարմինը Կուր գետի կատաղի ալիքների խաղալիք կը դառնայ, ճիշդ այն ժամանակ, երբ օրերով անօթի մանկաին սպասում է հաց բերող մօրը... Եւ այսպիսի օրինակներ քանի մի հատ ունինք տեսած քաղաքիս վերջի քսան և հինգամեայ կեսնքի մէջ:

Մանուկին ուսումն տալով, մենք իրաւունք չունինք բոլորովին անխնամ թողնել չափահաս թշուառներին: Պէտք է նոցա ևս օգնել, բայց ուժը և ինչպէս:

Ի՞նչպէս անել, որ մի ժամ առաջ ճանաչենք բուն կարօտեալներին և խնամենք նոցա — ոմանց դրամով, միւսներին խորհրդով, գործով, պաշտպանութեամբ... Ի՞նչպէս անել — որ մեր աջակցութիւնը անարժաններին և խաբեբաներին չերթայ, ի վնաս բուն կարօտեալներին...:

Հաստատապէս կարող ենք ասել, որ իսկական կարօտեալների վիճակը ծանօթ է միմիայն նոցա նեղ թաղական շրջանին — տնկիցներին և դրացիներին: Այս դրացիներից կիմանաք, և այն գաղտնաբար հարցով փորձով, որ այս ինչ բնական է հիւանդ կամ անգամալոյժ հայր ու մայրը իրանց մանրիկ տղաներով երկու տարի է ահա, որ կերակրվում են մի 17 կամ 18 տարեկան օրիորդի ձեռագործով...: Նոցանից կիմանաք, որ այս ինչ խրճիթում ամիսներով կրակ ու ճրագ չէ վառվում, ծուխ չէ երևում...: Եւ ուրիշ շատ սրտաշարժ պատմութիւններ կը լսէք դրացիներից...:

Աղքատութիւն ասած բանը նոյնքան հին է, որքան և մարդկութիւնը, բայց մեր պապերի ժամանակ, երբ համեմատաբար չ'կար նոյնչափ հարստութիւն, ինչքան հիմայ, ոչ ոք չէր մեռնում աղքատութիւնից, անօգնութիւնից, այն ինչ մեր օրերում անթիւ ու անհամար...: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ նոքա ճանաչում էին իրանց թաղերի տնանկներին և օգնում էին նոցա ըստ կարողութեան և առանց սխալուելու, առանց ափսոսալու: Այժմ գուցէ աւելի շատ ենք տալիս, բայց նպատակին չենք հասնում:

Ով որ ծանօթ է մեր պապերի կեանքի հետ, նա կը մտաբերէ, որ նոցա ժամանակ ողորմութեան կեդրոնը եկեղեցին, եկեղեցու գաւիթն էր, ուր քննվում էր թաղի տնանկների դրութիւնը, որտեղից բաժանվում էր ողորմութիւնը: Երեկոցեան ժամից առաջ՝ եկեղեցու բակում ժողովվում էին թաղի պատկառելի անձինք ու նահապետական ձեռով մի բնտանեկան խորհուրդ էին կազմում: Այդտեղ քննում էին թաղի անհատների կարօտը և պահանջը, եկեղեցու և թաղի շահերն ու պետքերը և դարման էին գտնում...:

Ինչո՞ւ հիմա էլ, մեր լուսաւորեալ դարում, չը հետեւենք մեր հին հայկական կեանքին յատուկ սովորութեանը. ինչո՞ւ չը կազմենք թաղական խորհուրդներ մեր բարեգործութեանը աւելի դիւրութիւն տալու համար: Ահա Կ. Պօլսի և Իզմիրի հայք, չնայելով որ վաղուց գաղթել են Հայաստանից, վաղուց հեռացել են իրանց բնիկ հայրենիքից, այնու ամենայնիւ տարել են հետները ու պահպանել ամէն եկեղեցեաց համար թաղական խորհուրդներ կազմելու սովորութիւնը...: Ինչո՞ւ չ'ընդհանրացնենք, գործնական ուղղութիւն, նպատակալարմար ձեւ չ'տանք այս նահապետական, քրիստոնէական բարեգործական սովորութեանը, ինչո՞ւ համար չ'աշխատենք քաղցրացնել, գէթ մեղմացնել տնանկի օրերը այն չափով, որ նա կարողանայ գոնէ այսպիսի հանգիստաւոր րոպէներին երախտապարտ սրտով դէպի երկինք պարզել իւր ձեռքերը և լիաբերան գոհունակութեամբ արտասանել իւր

մեծահոգի բարերարողների հետ „**ԲՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱԻ ՄԵՌԵԼՈՅ**“:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կիւրակի, մարտի 21-ին, առաւօտեան ժամը 9-ին, Թիֆլիսի ամբողջ մամուլի ներկայակուցիչները, այսինքն տնանկերով պարբերական հրատարակութիւնների խումբագիրները պատիւ ունեցան Կովկասի Գլխաւոր կառավարչապետ իշխան Գրիգորով — Կօրսակովին ներկայանալ: Իշխանը ներկայ եղողների իւրաքանչիւրի հետ ծանօթանալուց լետոյ՝ դարձաւ ընդհանուրին և խօսեց հետեւեալ ճառը.

«Ինչպէս իմ անձնական համոզմունքներով, այնպէս էլ իմ անցեալ գործունէութեան ամբողջ ընթացքում, ես երբէք մամուլի թշնամի չեմ եղել: Ընդհակառակն, իմ համակրութիւններս միշտ եղել են և կը լինին ազնիւ և իսկապէս մամուլի կողմը, որ անկասկած կարող է մեծ օգնութիւն անել վարչութեանը: Ես շատ լաւ հասկանում եմ, որ մամուլի դրութիւնը շատ անգամ լինում է անորոշ ու դժուարին. այն հարցերից շատերը, որոնք շօշափում են պետական և հասարակական շահերը, միշտ չեն կարող լարմար ճանաչուիլ քննադատուելու համար տպագրութեան մէջ, չ'նայելով մինչև անգամ այն հանգամանքին, որ ինքը կառավարութիւնը վերաբերում է նորանց համակրութեամբ: Այդ տեսակ հարցերի կանխաժամ հրատարակուելը, կամ նորանց լուսաբանելը յայտնի ձգտողական ուղղութեամբ կարող է ծնեցնել անհաճոյ տարակուսութիւններ և մինչև անգամ վնասել այն գործին, որին մամուլը ծառայել է կարծում: Այդ պատճառով, դատել այն մասին՝ լարմար է թէ՛ լարմար չէ՛ շօշափել այդ տեսակ հարցեր յայտնի րոպէին, պէտք է պատկանի բացառապէս բարձրագոյն իշխանութեանը և նորա ներկայացուցչին մեր կառավարութեանը յանձնուած երկրում: Զեզ, պարոններ, որպէս տեղական մամուլի առաջնորդների, հարկաւոր է այդ ի նկատի ունենալ այն երկրի օգտի համար, որի շահերը մեզ հաւասարապէս թանկ են:

Ոչ պակաս փափուկ է և մամուլի յարաբերութիւնը դէպի երկրիս բարձր իշխանութիւնը: Բայց ես համոզուած եմ, որ այդ յարաբերութիւնները, երկու կողմերի բարի կամքով, կարող են հաստատուիլ ամենագոհացուցիչ պայմաններով: Ես պէտք է նկատեմ, որ մամուլի օրգանների մեծ մասը, սովորաբար, յափշտակվում են ուրիշների արարքները մերկացնելով: Ես, առհասարակ, ընդգէմ չեմ դրան. բայց, ցաւելով կասեմ, որ յարձակողական յօդուածները շատ անգամ հարցը անձնական տեսակէտով են պարզաբանում, որ կարող է միմիայն

սղաւաղել փաստերը և զրգռել մարդկային կրքերը, ի վնաս ճշմարտութեան և գործի օգտակարութեան: Կրկնում եմ, որ մերկացումները մամուլի ձեռքով, կարող են ճշմարիտ մի ծառայութիւն անել կառավարութեանը, միայն այն պայմանով, որ դորա հետ պահպանուի գործի խիստ փաստական տեսակէտը, առանց հարցին խառնելու անձնական կրքեր: Իմ կառավարութեան ժամանակ Խարկովում և Օդեսայում, էլ չեմ խօսում Բօլշարիայի մասին, ես միշտ առանձին ուրախութեամբ նպաստել եմ տեղական մամուլի զարգացմանը, լաւ հասկանալով, որ քան նա կարող է, հետեւելով խելացի և բարեխիղճ ուղղութեան, լինիլ հաւատարիմ օգնական վարչութեան համար: Յոյս ունիմ, պարոններ, որ և այստեղ, մեր մէջ փոխադարձ հաւաստութիւն հաստատուելուց յետոյ, ես հարկ չեմ ունենալ փոխել իմ նախկին յարաբերութիւններս դէպի մամուլը:

Ձեզ, ի հարկէ, յայտնի է, որ այս բոլոր խօսք կայ փոխելու կովկասեան ցէնզուրայի դրութիւնը, ենթարկելով նորան անմիջապէս նախարարութեանը: Ձեմ ծածկիլ ձեզանից, որ այդ գիտաւորութեան իրազործումը նշանաւոր կերպով կը թեթեւցնի ինձ վերայ դրած պատասխանատուութիւնը երկրի կառավարութեան վերաբերութեամբ: Բայց այնու ամենայնիւ տեղական ցէնզուրայի դրութեան պայմանների խնդիրը դեռ ևս չէ վճռուած և ենթարկուելու է այն յանձնաժողովի քննութեանը, որին յանձնուած է կովկասեան կառավարութեան նոր կազմակերպութեան նախագիծ մշակել: Բայց և այդ դէպքում ես կ'ցանկանայի առաջնորդ առնել ինձ հնադարեան ստացուածը «*audiatur et altera pars*» և այդ պատճառով ոչ թէ միայն թոյլ եմ տալիս, բայց մինչև անգամ խնդրում եմ ձեզ յայտնել ինձ գրաւոր կերպով ձեր մտքերը և ցանկութիւնները այդ հարցի մասին՝ կատարեալ անկեղծութեամբ և պարզութեամբ, որպէս զի ես կարողանայի ծանօթանալ հարցի մէջ շահ ունեցող երկու կողմերի կարծիքների հետ: Բայց նախազգուշացնում եմ ձեզ, որ ձեր տեղեկագիրը չի ունենալ ոչինչ պաշտօնական նշանակութիւն և իմ կաբինէտից հետո չի գրնալ. նա միմիայն ինձ անձնապէս կ'օգնէ լուսաբանել այն հարցը, որի մասին ինձ հարկաւոր կը լինի յայտնել իմ վերջնական խօսքս, նախ քան այդ հարցը ներկայացուի բարձրագոյն կառավարութեան որոշմանը: Իսկ երբ իմ վերջնական եզրակացութիւնը արդէն ներկայացրած կը լինի, ես պատրաստ կը լինիմ նորան մասնաւոր կերպով ձեզ ևս հաղորդել:

* *

Մարտի 14-ին կայացաւ տեղւոյս Փոխադարձ Վարկի Ընկերութեան անդամների տարեկան նիստը: Այդ հաստատութիւնը ամէն տարի հրատարակում է իւր անդամների ցուցակը՝ առանձին գրքով: Ահա այդ գրքովից օգուտ քաղելով մենք կազմեցինք մի ցուցակ, որից երևում է թէ ովքեր են Ընկերութեան կազմող-

ները ըստ ազգութեան: Ընկերութեան բոլոր անդամների թիւը 1882 թուի յունվարի մէկին հասնում էր 1255-ի. այս քանակութիւնից հանելով այլ և այլ ընկերութիւններ և հաստատութիւններ թուով 25 և 20 անձանց, որոնք անցեալ տարուայ վերջերին վախճանուած լինելով կամ այլ պատճառներով չեն մտել ցուցակը, կը մնան 1210 անդամ: Սոցանից

Հայ են	815	անձինք կամ մօտ	67%
Ռուս "	154	" " "	13%
Վրացի "	109	" " "	9%
Գերմանացի	76	" " "	6,3%
Լեհացի "	21	" " "	1,8%
Հրէայ "	13	" " "	1 %
Ֆրանսիացի	12	" " "	1 %
Մահմետական	8	" " "	1 %
Չուիցերացի	1	" " "	0,08%
Յայն	1	" " "	0,08%

Կանոնադրութեան 66-րդ յօդուածի հիման վերայ այս Բանկան իւր զուտ արդիւնքներից ամէն տարի 2% տալիս է յօդուտ Անդրկովկասի ուսումնարանական հաստատութիւնների: Այդ գումարը տասը տարուայ ընթացքում կազմել է ընդամենը 20,131 ռուբլի 92 կ., որ որքան մեզ յայտնի է բաժանուել է տեղւոյս ռուս Բարեգործական Ընկերութեան ուսումնարաններին: Այս տարի այդ երկու տոկոսին կազմում է 2522 ռուբլի 07 կոպէկ: Կարծում ենք, որ «Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան» Խորհրդի վերայ պարտք կայ աշխատել ուր հարկն է, որ այդ գումարի գոնեա մի մասը յատկացնէին մեր աղքատիկ ծխական ուսումնարաններից մէկին: Մենք համոզուած ենք, որ յարգելի Խորհուրդը բացասական պատասխան չի ստանալ, քանի որ վերև բերուած ցուցակից երևում է, որ այդ պահանջը աւելի քան արդարացի է:

* *

Մարտի 14-ին Զրկիւնեց եկեղեցու գաւթում, առաջին մանկական պարտիզի բացման ժամանակ հետեւեալ նուիրատուութիւններն եղան:

Միանուագ ընծայաբերութիւններ:

Պ. Յովհաննէս Բաբայեան Ալէքսանդրապոլցի 100 ռուբլի, օր. Ա. Մելքոնեան 25 ռ., տ. տ. Մարիամ Մակարեան 25 ռ., Սօֆիա Իզմիրեան 25 ռ., պ. պ. Դ. Դաւթեան 3 ռ., Գէորգ Բայենդուրեան 20 ռ., Տէր-Սարգիս Հայր Աղաջանեանի որդի Կարապետը 10 ռ.:

Տարեկան անդամներ զրուեցան:

Տ. տ. Մարիամ Աղաբէգեան 10 ռ., Սօֆիայ Իզմիրեան 10 ռ., օր. օր. Մարիամ Շադինեան 10 ռ., Վարվառայ Ղորշանեան 10 ռ., պ. պ. Ղորշանեան Նրեանցի 10 ռ., Վասիլ Աբեմեան 10 ռ., Նիկողայոս Փրեդանեան 10 ռ., Աբիսողոմ Յովհաննիսեան 10 ռ., Նիկողայոս Օնանեան 10 ռ., Աղէքսանդր Սուրենեան 10 ռ.:

Նիւթեղէն ընծայողներ

Տ. տ. Կ. Ռոտինեան, գողնոցներ 30 աշակերտաց հա-

մար, տ. Գ. Յովհաննիսեան, ամանեղէն նախաճաշի Համար, պ. Բժշկապետ Յովհաննիսեան, ժամացոյց:

Իրանց Հաշուով պահում են մի մի երեսայ, տ. տ. Ս. Բաբայեան, Թ. Մելիք-Աղաբեան, Մ. Մելիքեան, Կ. Ռոտինեան, Կ. Նւանգուլեան:

* *

«Թիֆլիզի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան» վարչութիւնը խնդրում է մեզ Հրատարակել Հետեւեալը. — «Թիֆլիզի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան» Կանոնադրութիւնը Հաստատուած լինելով բարձրագոյն վարչութիւնից, ընկերութիւնը արդէն կազմակերպուած է, ուստի Ընկերութեան վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնելու Թիֆլիսի և գաւառական յարգելի տիկնանց և օրիորդաց և խոնարհաբար խնդրել, որ բարեհաճին անդամակցել և աջակցել Ընկերութեան: Ընկերութիւնս Համաձայն Կանոնադրութեան 4 յօդուածի ընդունում է ևս ընծայաբերութիւններ թէ՛ դրամով թէ՛ գոյքով և թէ՛ դպրոցական ձեռնարկներով: Թիֆլիսում կարելի է ստորագրել անդամակցութեան Համար և ընծայաբերութիւններ ուղարկել Ն. Մատուրեանցի լամպաների խանութում. իսկ օտարաքաղաքացիք թող բարեհաճին ուղարկել վարչութեան Հետեւեալ Հասցեով՝ Предсѣдательницѣ Женскаго Армянскаго Благотв. Общества г-жѣ Србуи Ерицянь, на Анчисхатской улицѣ, въ соб. домѣ.

* *

ԵՐԵՒԱՆԻՅ պ. Գէտը գրում է մեզ Հետեւեալը. — Գերաւաճնորդը սինոդից ստանալով մի Հրաման, որ չօգուտ Գ. Ճեմարանին նուէր ժողովէ Նրեանում, այդ մասին խորհելու Համար՝ կանչել էր, առանձին նամակներով, 50 հոգի, որոնցից 20-ն էին միայն եկած իւր մօտ: Հայր-սուրբը յայտարարեց սինոդի Հրամանի միտքը և սեղանի վերայ դրեց երեք կարգի տոմսակներ՝ 5, 10 և 25 ռուբլիանոց: Յայտնի եղաւ, որ չ'եկողներէց ոմանք այն պատճառով չ'են եկել, որ իրանց ասելիքներով չ'մնասեն գործի յաջողութեանը. շատերն էլ չ'են եկած, որ չ'լինի թէ ամօթու ստիպուեն իրող տալ: Իսկ եկողները՝ թէ և յայտնեցին, որ այդ ժողովարարութիւնը շատ մեծ մնաս պիտի տայ տեղական աղքատ դպրոցներին, բայց և այնպէս զիջանելով Առաջնորդի թախանձանաց՝ յարգեցին նորա առաջարկութիւնը: Ընտրեցին ներկայ եղածներէց չորս մարդ, այն է պ. պ. Վար. Նղիազարեանցին, Վաս. Գեղամեանցին, Հ. Նղիազարեանցին և Յակոբջան Գէորգեանցին, որ Առաջնորդի Հետ շրջելով ժողովեն նուէրները: Ընտրութիւնից յետոյ, ստորագրութիւնը բացուեց և ներկայ եղողները ստորագրեցին 366 ռուբլի:

«Ընկալազրի» միւս երեսին կայ ծանօթութիւն, որով յայտնվում է, որ միանուազ 5, 10 կամ 25 ռուբլի նուէրողները կոչվում են «Տարեկան բաժանորդք Ճեմարանի»:

«Պաշտպանք Ճեմարանի» են կոչվում նոքա, որոնք տալիս են երեքհարկեալական ռուբլի իւրաքանչիւր աշակերտի Համար՝ տարեկան նպաստ և կարող են ունենալ մի կամ շատ օրգեզներ Ճեմարանում. և վերջապէս «Բարերարք» կամ «Մշտնջենաւոր պաշտպանք Ճեմարանի» են կոչվում նոքա, որոնք միանուազ նուիրում են մի այնպիսի դրամագում, որի տոկոսով կարելի լինի պահպանել Ճեմարանում գէթ մի օրգեզի:

Այդ ստորագրութեան առիթով շատերից լսել ենք, ի միջի այլոց, Հետեւեալը. — Եջմիածինը մեր դպրոցները բոլոր աղբիւրները սեպհականել է իրան. վանքերից, ուխտատեղիներից, վիճակային արդիւնքից և այլն, մեզ մի կոպէկ չէ տալիս. մենք ստիպուած ենք մեր վեց երկսեռ դպրոցները, որոնց մէջ

45(6) չափ երեխաներ են սովորում, մեր կամաւոր տուրքերը պահպանել. և այդ ամենի Համար՝ 130 տանից բաղկացած Նրեանի Հայ Հասարակութիւնը ծախս է անում տարին մօտ 12,000 ռ. մի այդքան էլ տալիս է եկեղեցիներին ու եկեղեցականներին և այլն. միթէ այդքանը մեզ Համար քիչ ծանրութիւն է, որ Ճեմարանի օգտին էլ մի ուրիշ բեռն են դնում մեզ վերայ...:

* *

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՅ

Մարտի 18, 1882.

Այս օրերս Ն. Նախիջևանի Արուեստական Դպրոցը ստացաւ պարոն Մկրտիչ Սանասարեանէն զանազան ուսումնական գործիքներ, որք են՝ Թէլուրի, բարձրաքանդակ աշխարհագրոնդ, աշխարհագրական քարտէսներ, Պաղեստինի աշխարհագրոյցը, Սուրբ Գրոց պատմութեան պատկերներ, Համարեալ, բնապատմական կենդանազիր պատկերներ, աշխարհագրական գծագրութեան ցանցեր, երկրաչափական կադապրներ, և այլն և այլն և այլն:

Այս ցուցակէն արդէն երևում է թէ իրպիսի քնքոյշ խնամատարութեամբ Հոգս տարուած է մի Հեռաւոր, իւր կոչմամբ և ուղղութեամբ Համեստ դպրոցի վրայ այն մեծատունին ուշադրութիւնը, որ ահա երեսուն տարի է, որ անթարթ ուղղել է իւր սրտեւս աչքերը, ուր միանգամ կայ Հայի անուն և Հայի բարոյական գործունէութիւն:

Տեսուչ Արուեստական դպրոցի

Ռաբոյէլ Պապիսեան:

* *

Այս Համարի առաջին երեսում գետեղում ենք Փրանսիական Ս. ր ե ե լ ե ա ն կ ե ն դ ա ն ի լ ե գ ու ն ե ր ի մ ա ս ն ա գ ի տ ա կ ա ն դ պ ռ ո յ ի կ առաւարիչ պ. Շէֆէրի նամակը, որ նա ուղղել է «Արձագանքի» խմբագրութեանը դպրոցի և Հանգուցեալ Դիւօրիէի ընտանիքի կողմից՝ ի պատասխանի այն Հեռագրին, որ տպուած էր «Արձագանքի» երրորդ Համարում:

* *

Մեծ. պ. Յովսէփ Իզմիրեանը ուղարկել է «Արձագանքի» խմբագրութեանը 90 ռուբլի, ցանկութիւն յայտնելով, որ մեր Թերթի Համարներն ուղարկենք Հետեւեալ ուսումնականներին և Հիմնարկութիւններին մի մի օրինակ՝ Անկէրմանի, Բադուայ, Դիւիջանի, Թէօդուիզի, Ղարաաւու-բազարի, Հին-Ղըրմի, Զուղայի և Սուրամի ուսումնարաններին: Զմիւռնիայի երկսեռ դպրոցներին — 2 օր. Վանի երկրագործական ուսումնարանին 1 օրինակ, Աղէքսանդրեան ուսուցչական Ինստիտուտի Հայ աշակերտներին (Տիփլ.) 1 օրին., Պետերբուրգի Համալսարանի ուսանողական գրադարանին 2 օրին. և մի մի օրինակ Մոսկւայի Համալսարանի ուսանողներին, Պետերբուրգի Հայոց եկեղեցուն, Երուսաղէմի միաբանութեան և Փարիզի «Հայկազեան Ընկերութեան»:

* *

Церковно - Общественный Вѣстникъ րազիրը հաղորդում է.

«Հոգեւոր վարչութեան բոլոր աստիճանները մէջ կաշառաւորութիւնը ծաղիւծ է ամենայն ընդարձակութեամբ. կա-

շառք առնում են բարեկարգիչները, առնում են հոգևոր վարչութիւնների մէջ, առնում են կոնսիստորիաներում համարեան խրաքանչիւր քայլափոխում (թէ և կոնսիստորի անդամներից ոմանք այդ կողմից այնքան չառաջ չեն գնացած), առնում են արքեպիսկոպոսների դռներում նոցա ատենադպիրները, քարտուղարները, սարկաւագները, տերացուները և այլն... Սէ այն մարդը, որ այդ կորգերին ծանօթ չէ, մի և նոյն գործի համար հարկադրուած է լինում մի քանի տեղ կաշառք տալ այս ու այն անձինքներին: Պէտք է տալ բարեկարգին, պէտք է տալ հոգևոր կառավարութեան ծառայողներին՝ անդամներին, քարտուղարին և մինչև անգամ դռնապանին. պէտք է տալ կոնսիստորիայում՝ ատենադպրին, սեղանապետին, նորա օգնականին, արձանագրողին, դիւանադպրին (архивариус), գրագիրներին, սպասաւորներին—պէտք է տալ գործը առաջ տանելու, ղեկուցանելու, վաւերացնելու, կնքելու և էլ Աստուած միայն գիտէ թէ ինչ բաների համար: Սովոր մարդիկն այս ամենը գիտեն. գիտեն որ ամենայն գործի համար որոշ չափ կայ վճարելիքի: Բայց առանձին, կարգից դուրս բաների համար այդ չափը այլ ևս չէ յարգվում, այն ժամանակ վեր են առնում, ձգում, խուզում են, որքան կարողանում են. այդտեղ էլ չափ ու սահման չ'կայ, որովհետեւ վեր են առնում մի քանի անգամ և այն համարեան բռնաբար, վեր են առնում փողով և իրեղէններով...»

*
* *

Մեզ հաղորդում են որ Զատիկից յետոյ յօգուտ ապագայ Ուսուցչական ժողովի մի շարք հրապարակախօսութիւնների է լինելու. կը գասախօսեն պ. Ա. Բ. Ի. Ե. Դ. Զ. Ը. Թ. Կ. և Ն. «Ընդհանուր ուսուցչական ժողովների նպատակի և նշանակութեան» մասին, պ. Ա. Ե. Բ. Ի. Ե. Դ. «Բարեգործութիւնը հայոց մէջ», Ա. Բ. Կ. և Ն. «Բարեգործութիւնը հայոց մէջ», Ա. Բ. Կ. և Ն. «Ծաղկոց և նորա նշանակութիւնը» և բժշ. Կ. Մ. Ե. Բ. Ի. Ե. Դ. և Ն. «Տարափոխիկ հիւանդութիւններ»: Լսում ենք, որ Կարգադրիչ Մասնաժողովի նախագահ մեծ. պ. Միքայէլ Շահպարտեանցի հրաւիրանօք, մասնակցելու են նաև պ. պ. Գ. Արծրունի, Ա. Բաբայեանց, Յարոյ, Ս. Սպանդարեան, Մ. Սալամբէգեան և Ա. Յովհաննիսեան:

*
* *

Տեղւոյս «Հայերէն Գրքերի Հրատարակութեան Ընկերութեան» մշտական անգամ են գրուել Ն. Նախիջևանի քաղաքագլուխ մեծ. պ. Գրիգոր Կարապետեան Սալթիքեանցը և ժենեւալ Դիմիտրի Տէր-Ասատուրեանը, իւրաքանչիւրը նուիրելով մի հարիւրական րուբլի:

*
* *

Իգական գիմնադիոնի հայ աշակերտուհիները ուղարկել են մեզ հետեւալ տողերը տպագրելու՝

Մենք՝ իգական գիմնադիւսիս հայ աշակերտուհիներս յայտնում ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը պ. Ն. Մերզոյեանցին, որի շնորհիւ այժմ ստանում ենք մեր ուսումնարանում «Արձագանքի» մի համարը:

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Մասիսը» Տաճկական Հայաստանի ներկայ դրութեան վերայ խօսելով, ասում է՝ «Ահա, կարգ մը օտար լրամուտ և հնարագէտ տարերաց շնորհիւ, ազգային եկեղեցին և ազգային միութիւնը վտանգի մէջ են: Ամեն կողմէ յարձակումներ կը լինին որք և անպաշտպան Հայաստանաց եկեղեցւոյ վրայ: Ամեն քաղաքապետ կիրթ երկրէ խայտառակութեամբ դուրս հանուած և վաճառուած ճիգուհոք, գալլի կերպարանքով ոչխարի նման մեր պարզամիտ և դիւրահաւան ժողովուրդին մէջ մտած են ու կը մտնեն հազար և մի կողմէ: Ամերիկեան ու Անգլիական եկեղեցիներն ալ, կարծես իրարու հետ մրցելով, որսեր կ'ընեն մի և նոյն ժողովուրդին մէջ, մինչ լատինականութիւնը Կ. Պօլսոյ մէջ մի հզօր պաշտպան ունենալու վրայ է յանձին Նոյա մարքիղի նորընտիր դեսպանին Փրանսայի:...»

Տաճկական Հայաստանի և Քիւրդստանի ընդհանուր հիւպատոս անգղիացի հազարապետ Տրօտէրը տակաւին Կ. Պօլիս է և գարնան կը վերադառնայ Կարին կամ Դիարբէքի: Իսկ Վանայ անգղիական հիւպատոս Քլէյթընը գնացած է Անգլիայ և յայտնի չէ թէ պիտի վերադառնայ արդեօք: Վերջին ժամանակներում, «Մասիսի» ասելով «ի վարձատրութիւն իւր փափուկ պաշտօնը գոհացուցիկ կերպիւ կատարելուն» պարոնը մաժօրի աստիճան է ստացել իւր տէրութիւնից:

ՊՕԼՍԻՑ մեզ գրում մարտի 14-ից «Արտաքին ձեռք և անունով երկու վարդապետներ, բայց գործով և հոգւով կատարեալ դաւաճաններ, Վահան Յակովբեան և Մկրտիչ Երզնկացի, տաճիկ լրագրաց գիմած են, ինչպէս կը լսուի, կառավարութեան իմացնելու համար, որ երուսաղէմի վանքը պարտք չ'ունի, այլ դրամ. հետեւաբար նոյն անունով եղած հանդանակութիւնը՝ թուրք կառավարութեան դէմ դաւադրելու դադարի նպատակաւ է: Ա՛ւ քեզ մի նոր հարուած դժբաղդ ազգի գլխուն մինչև երբ ազգանուէր Ներսէսներու դէմ ազգադու Սուրմակներն ու Շմուկներն անպակաս պիտի լինին ազգի միջէն:

«Այստեղ կարծիք կայ, որ տեղւոյդ «Մշակի» Պօլսոյ թղթակցոց Երուսաղէմի մասին գրածները՝ այդ անձանց թելադրութիւնն է, ինչպէս որ Ա. Բ. Կ. և Ն. Վանայի ղեկավարների ամսաթուոյն Ս. Երուսաղէմի Վանայի խնդիրը անունով յօդուածը:

«Զարմանալի է, որ պ. Մամուրեանի պէս լուրջ և ջրջանկատ գրիչ, հակառակ իւր նախկին համոզման, կարծէ թէ Ս. Յակովբեանց վանքին մէջ ալքիմիական արուեստը սքանչելիք կը գործէ, մինչդեռ երբեմն կը

Հրատարակէր, որ այդ արուեստին կարծեալ Հեղինակ՝ պատրիարքը աղքատագոյնն է իւր միաբանից մէջ:

«Այս անմխիթարական լրոյն միացնեմ և մի մխիթարական լուր, որպէս զի Զեր զգալուն սիրտը բոլորովին կարեէր չը խոցի թուրքիաբնակ եղբարցդ անկերպարան վիճակին վերայ: Կիւրիկոյ կաթողիկոսական խնդրոյն քըն-նութեան համար Բ. Դրան կարգած Յանձնախումբը, յոյս կայ, որ բոլոր առաջնոյն՝ պատրիարքարանի իրաւունքը հաստատէ: Երբ այս խնդիրը յօգուտ ազգ. միութեան լուծուի, յետ Զատիկին Ազգ. ժողովը պիտի գումարի և պատգամաւորութեամբ Հրաւիրէ Նորին Սրբազնու-թիւնը. որպէս զի հաճի շարունակել պատրիարքա-կան պաշտօնը:— Տայր Աստուած, որ այս անգամ ալ յու-սոց իրականացման՝ պատրան չը յաջորդին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Նիւ-Երեւոյ գրում են «Գօլոսին»։ Այստեղի Հասարա-կութիւնը և մասնաւոր սաստիկ ուշադիր է այն բոլոր Հարցերին, որոնք Լօնդօնի լրագրութեան մէջ մշակու- են Ռուսաստանի վերաբերութեամբ։ Այս պատճառով էլ այստեղ այժմ շատ շուտ շուտ է լսու- մ Ռուսաստանի Համալսարանական շարժողութեան վերաբերութեամբ տե- ղի ունեցած դատողութիւններ, որոնք այնպիսի ջե- մութեամբ քննադատու- են Անգլիայում։ Նշանաւոր էր այս Հարցի վերաբերութեամբ այն Հրապարակա- կան զրոյցը, որ այս օրերս խօսեց անգլիացի նշանաւոր պատ- մարան Ֆրեմանը։ Միտէր Ֆրեմանը արեւելեան խնդրին այն- պիսի իդէալական լուծումն է տալիս, որը հազիւ թէ եւ- ըրպական ետական կառավարութիւնների կողմից ընդունե- լու- թիւն գտնէ։ Տաճկաստանի մասին միտէր Ֆրեմանը Հա- մարեա չէ խօսում, որովհետեւ նորա կարծիքով, Եւրոպայում Տաճկաստանը գոյութիւն չունի, այլ այն երկրը, որ Տաճ- կաստան անունն է կրում, բաղկացած է մի քանի ճնշուած ազգութիւններից՝ յոյներից, բուլղարացիներից, սերբիացիներ- ընց և ուրիշ ստրկացած ցեղերից, որոնց պէտք է միացնել այն երկրներին հետ, որոնց հետ միանալու ձգտում են այդ ազգութիւնները թէ իրանց Համակրութեամբ և թէ արեւ- նակցական կապերով։ Որպէս զի արեւելեան Հարցը միանգամ ընդ միշտ վճռուի վերջնականապէս, Ֆրեմանի կարծիքով, կարեւոր է, որ Աւստրիան ուղղէ իւր սխալ արարքը և Հրա- ժարուի Բոսնիայից, Հերցեգովինայից և Ալբանիան ծովի շուրջն ունեցած բոլոր Հողերից։ Միտէր Ֆրեմանը սաստիկ- պէս պնդում է, թէ պէտք չէ անուշադիր թողնել, որ բացի յոյներից և ալբանացիներից, Բալկանեան թերակղզու բոլոր արմատական ընկերները պատկանում են Համալսարանական ցեղին, և հենց որ Աւստրիան ստիպուած կը լինի ձեռքից բաց թողնել իւր օրը, Բոսնիան, Հերցեգովինան և Գալ- մացիան անյապաղ կը միանան Զերնօգօրիայի հետ և իշխան Նիկոլայը 40,000 քառակուսի մղոն երկրի և՛ 2,250,000 ցե- ղակից ժողովուրդի հրամայող կը հանդիսանայ։

Հասարակական յուզմունքը ռուսաց բռնութիւնների

մասին հրէից վերաբերութեամբ դեռ ևս շարունակու- են։ Կիւրակի չի լինիլ, որ քարոյշները իրանց քարոյշներ մէջ չ'ընեն երաջանան հարցը, հետեւապէս և նուէրները յօ- գուտ հրէաների մեծ առատութեամբ են տրվում։ Մօտ 2,500 հրէայ եկել են արդէն Նիւ-Երեւոյ, մի քանի հարկը հրէայ գնացել են Նիւ-Յորքին և Ֆիլադելֆիայ։ Գրեթե ցմա- նելով հրէաներին, ամերիկացիք նախադրու- լան միջոցներ ևս գործ դնել չեն մոռանում։ Այստեղի Բարեգործական Ըն- կերութեան անդամներից մինը այժմ Եւրոպայումն է, և հսկում է, որ Ամերիկայ ուղարկու- լին միայն այն հրէաները, որոնք իրանց Ֆիլիքական դարգացմամբ պիտանի լինէին երկրագործական պարապմունքների համար։ Այն հրէաները, որոնք արդէն Ամերիկայ են հասած, պէտք է ուղարկու- լին հարաւային և արեւմտեան կողմերը և այնպէս պէտք է բա- ժանեն նոցա, որ տեղացի բնիկ ժողովուրդի մէջ աննշան փոք- րամասնութիւն կազմեն։ Գաղթականները մի մասը ուղար- կուած է Մասաչուսէտս, այնտեղի գործարաններում մշակու- թիւն անելու համար։ Հետաքրքիր է գիտենալ, թէ Իսրա- յէլի զաւակները որքան գոհ կըլինեն իրանց վիճակուած պարապմունքներից։—Այստեղ կազմվում է մի մասնաժողով, որը երեք օրեայ մի հանգէս պիտի տայ, որպէս զի կարո- դանայ 150,000 դոլար փող հաւաքել, երաջեցոց համար Հողեր գնելու և տներ շինելու համար։ Հանգէսը, ինչպէս մտադիր են, կ'սկսուի յունիսի 6-ին և բաղկացած կը լինի մի քանի մասերից։ Սորա մէջ կը մասնակցեն շատ նշանաւոր անձինք և հասարակական գործիչներ։ Ատում են, որ այս հանդիսատեսարանութիւնը այստեղ դեռ ևս չ'տեսնուած շքե- ղութեամբ և հսկայական գիրքով պիտի ձեռնարկուին։

Թ Ի Ի Ր Ք Ի Ա

«Polit. Corr.» լրագրի Կ. Պօլոն մի թղթակցութիւն Տաճկաստանի կառավարութեան ձեւ կարեւոր փոփոխու- թիւններ է գուշակում։ Միթաղրուած է «Ի ու ո ո» կոչուած վարչութիւնը և Մեծ Վեդիքի պաշտօնը բոլորովին ոչնչաց- նել, սուլթանը անձամբ ղեկատարի իրաւունքներով կ'սկի- կառավարել, այն պայմանով, որ երկրի մէջ ազատական հա- տատութիւններ մտնէ։ Երբ այս փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենան, պետութիւնների ներկայացուցիչները սուլթանի հետ անմիջական յարաբերութիւններ կ'ունենան։

Կ. Պօլոնից հեռագրում են «Times»-ին մարտի 2-ին. «Այստեղ համադրուած են, որ Ռուսիոյ և Աւստրիոյ մէջ ծա- գելիք ընդհարումների պատճառով, մեծամեծ դժուարու- թիւններ տեղի կ'ունենան։ Չ'նայելով խաղաղաւերական ար- տաշայտութիւններին, Թուրքիայի պաշտօնական անձինք համոզուած են, որ այդ երկու պետութեանց մէջ պատե- լաղմը անխուսափելի է։ Որովհետեւ այդպիսի մի գէպքում Թուրքիան չեզոք չէ կարող մնալ, հրամաններ տրուած են անմիջապէս ամենամեծ պատերազմական պատրաստութիւն- ները տեսնելու։ Միևնոյն ժամանակ տաճկական կառավա- րութիւնը ամէն ջանք գործ է դնում գրաւել և ամրացնել Բալքանեան անցքերը, համաձայն Բերլինի վեհաժողովի՝ վճռին և կարծում է, որ այդ բանում Աւստրիան նորան ա- մենայն կերպով աջակից կը լինի։ Մի քանի վստահութեան արժանի անձինք պնդում են, որ Ռուսաստանը աւելի շուտ պատերազմ կը յայտնէ, քան թոյլ կը տայ, որ տաճկական

կառավարութիւնը Բալկանեան անցքերն տիրանայ և ամբողջն է նոցա: Լուրեր են տարածուել, որ Տաճկաստանը Բոսնիան և Հերցեգովինան պաշտօնապէս կը չանձնէ Աւստրիային իբրեւ վարձատրութիւն նորա ցոյց տուած օգնութեան այս կարեւոր հարցում, բայց այդ դարձեալ մի նոր պատճառ կը լինի Ռուսաստանի համար ընդգլխմանալ այս նախագծին:

Pesther Lloyd լրագրին հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ ռուսաց կառավարութեան և Դրան մէջ մի համաձայնութիւն է կայացել Բերլինի դաշնադրութեամբ որոշած այն ժամանակակէտի մասին, երբ այն մահմետականները, որոնք բնակվում են Տաճկաստանից զբաղեցրած երկիրներում, իրաւունք ունին վերջնականապէս ընտրել կամ ռուսաց կամ տաճկական հպատակութիւնը: Այդ ժամանակակէտը, որ այս օրերս լրացել էր, անհրաժեշտ էր նորից յետաձգելու այն պատճառով, որ ռուս իշխանութիւնը Բաթումում թույլ չէ տուել մի քանի հազար միւսուլմաններին Թիւրքիա վերադառնալ, որովհետեւ նոքա չէին կատարած անցաթղթի վերաբերեալ քանի մի ձևեր:

Կ. Պօլսոյ նոր նշանակուած Ֆրանսիայի դեսպան Նոայ մարքիզը այս օրերը պէտք է հասած լինի Օսմանեան մայրաքաղաքը: Նա Ֆրանսիական 42-րորդ դեսպանն է Պօլսում: Առաջին անգամ դադղական դեսպան մտաւ Տաճկաստան 1534 թուին: Այժմեան Նոայ մարքիզը գերդաստանից, որ գաղղիական աղետական հին ցեղերից մէկն է, արդէն երկու դեսպան են եղած Պօլսում: Մէկը՝ Ֆրանսուա դը Նոայ եւսլիսկոպոսը 1572 թուին և միւսը Ժիւլ դը Նոայ արքան 1674 թուին:

Ներկայ դեսպան Նոայ մարքիզը վերջին ժամանակներում դեսպան էր Հռոմի մէջ: Մասինն ասելով՝ «Ֆրանսուական հին աղետականութեան բոլոր (!) ներկայացուցչաց նման, բարեպաշտ կաթոլիկ մ'է և լաւ կը հասկնայ Ֆրանսուայի շահերն իբրեւ կաթոլիկ պետութիւն: Անոր Կ. Պօլսու գալը մասնաւոր կարեւորութիւն ունի ներկայ պարագայից մէջ... 'ի թիւս որոց ճիշդութեամբ Թուրքիոյ մէջ տարածման վերաբերութեամբ»:

Պօլսի մէջ արքունական վարժարանները ամենանշանաւորը կարող է համարուել «Կայսերական Միւլքէ» անուանով վարժարանը, որի վերայ Սուլթանը առանձին հսկողութիւն ունի, և որի ուսանողները պատրաստվում են տէրութեան բարձրագոյն պաշտօններին հասնելու համար: Այս տարի հինգերորդ բարձրագոյն դասատան ուսանողները աւարտում են իրանց ուսումը: Աւարտողների թիւը 20 է, որոնցից 14-ը մահմետական են, 4-ը հայ և 2-ը յոյն: Սակայն ստորին դասատներում քրիստոնեայ ուսանողների թիւը համեմատաբար քիչ է:

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ԻՄ ՄԱՍԼԱՀԱԹԸ

Պատուական իմ պարուններ:

Չ'անց կացաւ հերկու շաբաթ ինչ ձիւ մօդ խօսեցայ, մէքանի դաստա նուր դուշման մէտի ճարեցի:

Ումն ինչ գէթ արեւ, ախպէր, եա էն հանգի ինչ ասի ձիւ, որ հաղադա հոքին վրէս վրաթափեցան մէ բաշ:

Փարազի ասինք՝ 'ես իմ դիւի ափալը ձիւ արդ արեւ, պարուններ, հստով ում բանն իմ խաբար արեւ, ում անումը կտար:

Էսէնց էլ կրակ կու'լի. նոքարն աղին չը կանենայ դարդւամիշ ըլի:

Տեսէք թէ ինչիւր էկաւ գլուխս:

Ձեր էս որ դիւի հերկու օր ձիւ էր անց կացի, ինչ վերջի մասլահաթս պտուտ էկաւ անարատ Սօլուակի թաղը, տեսնիմ մէքանի ձիւ պէս պատուական պարուններ՝ որը կիսատ է ինձ գլուխ տալի բուշումը, որն էրեսը թիքում ինձմէն ու որն էլ խիկ մարդատիւ չէ գցում ինձ:

Տէր օգորմած Աստուծ, ասի մտկումս, էս ի՞նչ խաբար է. չ'ըլի թէ իմ մասլահաթմէն սրանք բեղամուղ ին էլի, ու դուդ կատուի առակը միտս էկաւ:

Էկաց տուն վազկվադ, կարթացի, քրքրեցի մասլահաթս, դէս շուռ տուի, դէն շուռ տուի. ձիւ արեւը, մէ ասօ էլ չը գլուխ նրանց սրտին դիւլելու:

Ախար 'ես 'եփուցուան բանիւր իմ պատմի էն մասլահաթումը, ի՞նչ մարթիք իմ մէջդան բերի, ուլքիւր էին նրանք՝ կամ հիմի, չ'կամ, դրախտումն ին քէփ անում, թէ դժուրիկ կրակումն էրվում ու խորվում, ուլ ինչ խաբարութիւն ունի. էս աղաղաբերու գօրա ինչ կայ, մէ ձիւ իմ հարցնում, որ էսէնց սրտապակաս էլան մէքաշ ինձմէն:

Փիէ, էս ի՞նչ քաղաք է մեր քաղաքն, ախպէր. մէկի վրայ ասիս՝ հաղաքար է, քսանը մէտի ին բեղամուղ ըլում. փախցնելու վրայ բան իմ ասում՝ քառտունը մէտի ին սլում. գրիւնու ու գլուխ վրայ իմ բան խօսում՝ հարուրը մէտի ին դալի կանգնում: Էս ինչ ցաւ է, չ'իմ իմանում, Աստուծ դիւլենայ:

Մախլաւ:

Դուռ էկաց յիդ տանեմէն տրաքած ու պատուած:

Մէքանի վուտը փոխեցի թէ չէ, մտիկ անիմ՝ փրկիլ դօստերէմէս մէկը գալիս է: Խիստ ուրախացայ, հախ Աստուծ. մէքէ հիդը դարդւամիշ կու'լիմ, կու'լի սերտս հովնայ, ասի:

Ամա փրկիլ դօստ իմ ասում, ձիւ արեւը, որ նա իմ խաթիր Քաբայ կ'էհայ, 'ես նրա խաթիր 'Նգիպտուս, դիւլենաք:

— Բարե աշօղում, ասի:

Տեսնեմ ուս էլ հիդս քնթով է:

— Հը, ի՞նչ է պատահի:

Սա թէ՛

— Էլ ինչ պիտի պատահիլ ըլի. բարեկամը որ բարեկամի վրայ էտ հանգի բանիւր գրէ, էլ ինչի բարեկամութիւն, կ'օսէ:

— Վա, դո՛ւն էլ:

— Հա, հէնց 'ես, ասում է, ու մասլահաթս մէքէ էրի:

— Ինչ իմ դրի, ախպէր:

— Սօլուակ, տուն, փանդ, հարստութիւն, ինչ դիւլիմ, ասում է:

Աշխարհի քանդուկը կու աւտէի էն սՀաթին ու էս չուրս խօսկեմէն դօստիս բեղամաղութինը չ'էի փեր անի, Հախ Աստծու:

Ղուրթ է, նա էլ Սօլօլակ է կենում, Սօլօլակումը նորա-Հարսի պէս գուքած տուն ունէ, Սօլօլակի մինձ Հարուստ-նեբեմէն վունց մէկէմէն չի վէր դաչ ու իր օրումը իմքին փանդ բանեցրել է թէ չէ, էտ ինքն ու իր խղճմտանքը գիդէ, 'ես էտու խաբարութին չ'ունիմ, ախպէր. ամա, ճըշ-մարտութինը վկայ, 'ես էն չուրս խօսկը նրա գէրը չ'իմ ասի:

Գուրթը աւտացէք, գուրթը չէ. նա էլ ուզենայ աւտաց, ուզենայ չէ: Հիմի էն Հանգի ժամանակ է էլի, ախպէր, որ մարթ Հաղորթութեւիս էլ օրթում ուտէ, չ'աւտողը կանայ չ'աւտայ:

Պիտի էս էլ ասիմ ձիդ, պարուններ, որ 'ես էն դօստիս խիստ իմ սիրում. չէ թէ էնդու Համա որ 'ես նրամէն Հացի ըլիմ մնում, ես ջրի, ինքն էլ գիդէ որ չէ, ամա էնդու Համա որ խիստ դարդեմանդ է ու տիղն էկած տիղը ինչ ձեռնեմէն լաւութին գայ, մարթու Համա չի խնահի: Ախպէր Համա խօմ մէկը որ նրամէն մէ թուման ուզէ, նա էրկու կու տայ, Աստուձ գիդենայ: Էս դիփունքը գիդին:

Արի ու էս Հանգի ձեռը բաց տղին մի սիրի ու նրա բեղամաղութինը Համա մի բեղամաղ ըլի:

— Ախպէր, ասի, դուն կարթալ գիդին:

— Գիդիմ:

— Իմ մասլահաթը կարթացի:

— Կարթացի:

— Էն տունը քու տունն է նշնով:

— Ձէ:

— Բաս քիդ վրայ ինչի իս ընթունում:

— Ուրիշներն ասին, որ ինձ վրայ է, ասում է:

— Ո՞վ, ուրիշը:

— Մէ 'երեք, չուրս բարեկամ, ասում է:

— Գիդիս ինչ է, ախպէր, ասի. 'ես էն խօսկիլը քիդ

Համա չիմ գրի, միւր ախպրութինը գիդենայ, ասի. ամա էս միւր խօսակցութինը թային կու գրիմ, ասի:

Ու խօսքս էլ կատարում իմ:

Խիստ նշնով բան իմ ասում ձիդ, ձիւր արիւր, պարուն-ներ. էնդուր որ էն օրը Ղալբաշներու Նօվրուդ-Բայրամին էր ու լաւ միտս է որ 'ես Հէնց էն խօսկիլն էի ասում իմ դօստիս 'եփոր նրանց Համքրնիլը դուռնով ու բայրաղներով միւր առչիվն անց կացան:

Հիմի դուք ջոգեցէք, պարուններ, թէ միդ էրկուսեմէս ո՞րն է դուրթը, ո՞րը սուտը: Ու էսէնց էլ ամէն բանումն ինձ դատեցէք:

Բանն էն է որ ով դուրթ բեղամաղ ըլելու է, նա աչ-նումն էլ չէ գցում, ու ով մտկովս էլ չէ անց կացի, նրա սիրան է կտրվում:

'ես դրուստ խօսկեմէն փախչում իմ, ախպէր, ու սուտը գալիս է դրուստի տիղ կանգնում:

Էս էլ մէ բախտ է Հալբաթ. շատ մարթու դրուստ խօսկն էլ չէ անց կենում ու իմ սուտը դրուստի վրայ էլ վատթար է դուս գալի:

Փառք իմ Սաիդօղին:

Ամա դուք էն պատուական բարեկամներուն ասէք, որ դօստիս սիրտն աւերում ին էսէնց ինձ վրայ: Խօմ գնաց Հիմի յաւիտեան. ինչ դուզէ մէկ մէկու փէումն ըլինք մինք յօրէսի գէնը, դժար թէ էլ միւր սիրտը լաւնայ. Մարթու սիրտը շուշայ է, ախպէր. կտրվեցան, ինչքան գուրիս կպցու, էլ սաղացնիլը դժար է:

Էս էլ ձիդ բարեկամներ:

Էլէք ու բարեկամի խօսկին աւտացէք յօրէսի գէնը:

Սուտ չ'ասաւ էս օրերումս մէ բարեկամ իր բարեկամին թէ՛ չոքէ չոք որ Փեթխալինը դիւր գնաս, քու խօսկերուն չ'իմ աւտաց, կ'օտէ, ու շատ լաւ էլ է անում, Հախ Աստծու. աշխարքը նա լաւ է ճանչցի ու էնէնց էլ ժաթ է գալի: Էն ասողն էլ, գիդէնաք, խիստ Հալալ կաթնակերն է, Հըմ:

Ինչոր որ է, Հիւաքաւ դօստս ինձմէն՝ սիրտը կտրած ու մնացի 'ես էլ կտրած սրտով:

Էս ճարեցին միդ Համա միւր բարե բարեկամները:

Ինչոր դու քայ մարթու գլխին, բարեկամէն, ախպէր, թէ չէ եադերեմէն խօմ մարթ միշտ պատրաստ է:

Մախլաս ու մախլաս:

Մէ քանի օրուան էդնէն, մէկ էլ տեսնիմ՝ տաս-տաս էրկու մարթ մէտի էկան ինձ մօդ՝ գիփ աղա, գիփ պա-տուական մարթիք, ձիւր արիւր:

— Համեցէք, Համեցէք, ասի, ու ինձի ինձ խիստ վի-քաշուեցայ որ էս Հանգի աղա մարթիքը լալիդ ին արի, ինձ մօդ շնուրՀ ին բերի. Հիդն էլ միտիս փորում իմ թէ եարաք ինչն է բերի սրանցն իմ տուն:

— Ի՞նչ դուրուդ կայ, ասի:

— Էս քու խելօք մասլահաթն, ասաւ մէկն ու մեկել-ներուն մտիկ արաւ:

Մասլահաթիս անումը որ իմացայ, խելօք խօսկն էլ Հիդը, ումիւր փքուեցայ: Թային խիստ ին Հաւնի, ասի մըտ-կումս, ու էլիլ ին ինձ շնորակալութին անելու: Ուրախու էլ չէի գիդի ինչ էի արի. յայ սկամիք թաւաղա, յայ մօՀ-բաթ, յայ սիգար, վունցոր, մէ խօսկով, իմ լօթութինը ձիդ թարեֆ իմ արի էլի, ինչ ջանումս ջան կէր, քաղաքավարու-թինս գիփ մէտի բանեցրի:

— Հա, մասլահաթս, վճենց Հաւնեցաք, ասի, պա-րուններ:

— Խիստ չիմար բան իս գրի, կ'օտէ, ասաւ մէկէլ պա-րունը:

Թիւրս էն սահաթին վէր թողնվեցաւ:

— Վճենց թէ չիմար, ասի, ու ինչու խօսկս կու վիւր-չացնէի, գիփունքը մէտի վրէս Հարբա էկան:

— Ի՞նչ, թէ խելք ունիս, միւր Սօլօլակեմէն ձեռը վի-կալ, ասում է, թէ չէ էլ սաղ չ'իս պոճնի միդմէն, կ'օտէ:

Մնացի ցափ սառած:

— Էն սուտ սուտ բանիլը որ մօդօնիլ իս մասլահա-թումս, կ'օտէ, Հէնց գիդիս մինք չինք իմանում, ասում է:

Ա՛յ բան, 'ես ձիդ տեսիլ իմ, ձիւր արարմունքն թմա-ցիլ իմ, Հախ ու Հէսաք իմ ունեցի ձիդ մօդ իմ օրումը. Թնչ իք ուզում ինձմէն:

Դուք չը մեռնիք, էլ ձեռը չը վիկալան ինձմէն:

— Մինք գիդինք, որ էտ միդ իս ուզեցի խալտառակի, ասում է:

— Ա՛յ աման, խիլքի էկէք, ինչիլ էք ասում, 'ես ձիդ առաչի անգամն է որ տեսնում իմ իմ կենքումը. դուք ո՞վ, 'ես ով, ո՞վքիլ էք դուք:

— Ձէ չէ. էտ միւր պատուին իս դերի, ասում է:

Մէ փրթօնա ննդաւ օթախումս, մէ փրթօնա, որ քիչ էր մնում տիղնի տիղն էւէտ բան Հոգի էի ըլում, Աստուձ գիդենայ, թէ վից լուրանի դաբանչին չէի վրա ննդի մէբաշ: Արա թէ փափալի դուս փախան օթախէս աղազադէքը:

Ինչ լաւ շնորակալութին էին պատրաստի ինձ Հա-մա, է: Յայ թէ կու դնքուէի, Հա:

Միւր պատուին դերիլ իս, կ'օտէ:

Գժուիլ ին:

Վնւրդանց վուրդի լուս ննդան էն տնաքանդները:

Թալին սրանք ունի մինչև սխտուր ին կերի, ասի մտնում, ու կցեց իմ հարց ու փոխը:

Մի ասի, էն պատուական հաքուտի ու շուրքու տակ մէ ջերգերն ին էլ թախկացած, մէ ջերգերն, որ մեր կենտոնի ջերգերն ջեր պիտի նրանց մօղ աշխարհ դնան:

Ինչ իրանց համա համբուլթին, ինչ դադգա ու դեւան, ինչ կապակցութիւն սատաներու ու շէնթներու հիդ, որ իր հլած օրումը փունց էլի է, փունց էլ կու'լի:

Ուստաբաշի, աղսախալու, խաղինադար, իգիթբաշի, դիփ կան նրանցումը:

Փէշակը՝ ուրիշ քրտինքը, դադածն ու մօղ արածը իւրանց կուռը գցելն է:

Նարադը ին մէ քիչ բաբաթ բաբաթ է. որը կրակ է բանեցնում, որը սուտ վեքսիւնի, որը սուտ կուտրութիւն, որը դալը փուղիւ. որը հրեւ 'երեք եարադը մէ բաշ, եա չուրսը մէտի, փունցը կուռ սատ գալ ու Աստուծ ձեռք կու տալ, մէ խօսիւ: Էս մինչև մինչև եարադներու հիդ մէ բանի մանդը ու մուդը եարադն էլ ունին էս պարունները՝ ջերի խէրի, գաղ, ուրաք, քալիթիւն, միսիւր, ռանգէն ու քուշ՝ տարը խիտ քիչն ին բանեցնում, էնդուր էլ նրանց ձեռի գուրծը շատ փալին կալիտ է էրեւում. ամա ուրաքը խիտ ին պաշտում, չունքի դիփ իրանց կուռն է տաշում:

Աճկակապութիւնը խօմ էս համբըն փերն է ու ով լաւ գիդէ աճկակապութիւն, ուստաբաշին նա է ջողփում: Մէ քանիսի անումը տուին ինձ. մի ասի մէ աճկակապներ ին, մէ աճկակապներ, որ Գերմանի, Ժան-Մարտինի, Կազէնովի ու Լէնցի պապերն էլ չ'ին տեսի:

Հէնց բալիւրաղի վրայ էլ աճկակապութիւնն ունին դաւած, ասում է: Շատ չալիշ էկայ, չը կանացի տեսնի, էնդուր որ ուստաբաշին տանէն չէ դուս թողնում, ասում է. ախար մէ օր կու տեսնիմ էլի. ինչ կայ թաքուն որ աշքարայ չ'ըլի:

Մէկէլ տեսար, ասում է, մէկի քարվաթէն կրակ նընգաւ, հաղար հոքի բաթմիշ էլաւ ու քան հաղար էնդադա ապրանք փչացաւ. խառնուեցաւ բաթմիշներու լացն ու արտըսունքն հրած ապրնքի մուխի հիդ ու մէ ինչոր ամբ է դառնում. պտտում է էս ամբը, պարուն դուք իմն իք, Սօլօլակի սարը, սարի տափովն անց է կենում ու մէ բաշ գեգնի տակիմէն մէ տուն է դուս բնում, մէ տուն դանաւ վեսեկերով ու ծաղկներով որ քեփեներուդ գու քայ, ձիւ արելը: Էս աճկակապութիւնը խիտ լաւ գիդին, ասում է, էն համբըն ուստաբաշին էլ, աղսախալուն էլ:

Աբա Լէնցի հօրն ողորմի, ինչ նա կանայ միդ էս հանդի փանդ շանց տայ:

Մէկէլ տեսար, էլի ասում է, մէկը իր համա մէ խիտ հալալ առուտուր ունէ ու հալալթուա էլ որ մինչև հէտիւբար. գալիս է, գալիս է, պտտում է բանը, էս մարթը, պարուն դուք իմն իք, մէբաշ էնէնց դարդիլում է, որ էլ ու տելու հաց չէ մնում խղճին. անումը գնվում է կուտր ու համբըն շարքեմէն բնաջինջ ըլում. մնում ին պարտկան տէրերը բերանը բաց ու խոլում վայ տալի իրանց գլուխը: Կուտր աճկակապը մէբաշ մէ ինչոր աղօթի է ասում. պարտկան տէրերը քաղցած սատկոտում ին, ինքը մատով շանց տալու մարդ է դառնում, նուրմէկանց համբընը սերով ընթունվում ու համբըն ուստաբաշի թէ աղսախալու ջողփում:

Շտուկ:

Մէկն էլ, էլի ասում է, օրինակ ասինք, խիտ շատ փուղի է պարտ ուրիշներուն. պարտկան տէրերը յամփերութեանէն որ դուս ին գալի, տունն ուգումին, որ հէնց էն փուղերով է շինուի: Մի ասէք՝ աղէս վաղ է քաշի էստու դահը. մէ գիշեր իրիգնահացը կուտէ, Հայր մի Նրգիւքը

կ'օսէ, կու պառկէ կու քնի, առուտեհան կու վիկենայ կու տեսնէ որ ուրիշի փուղերով շինած իր հալալ տունը էլ իրը չէ. աճկակապութեան զօրութենով կնգանն է դառի, եա ասկականերունը մէբաշ ու էլ ինքը վալիւում: Պարտկան տէրերը կի նուր դասիւր ին վիկալիում, որ նրանք էլ հգէբա ուրիշի ջանեմէն հանին իրանց փուղերը:

Շտուկ:

Մէ ուրիշն էլ, ասում է, տեսնում իմ..... մէ «Բ ո մ ը ւ լ ա հ ա ա հ մ ա ն ու լ ա ա հ ի մ» է ասում թէ չէ..... (Տաս հրեւ շարք գիրս «Ա. ր ձ ա դ ա ն ք ը» մետի է հանդընում):

Շտուկ, շտուկ:

Էս չուրս նմուշի վրայ դուք փեք արէք, պարուններ, թէ, ովքեր էին մնացածները որ օթախում տուն թափեցան. էլ աւելի գլխացաւութիւն չ'իմ տալի ձիդ: Ամա մէ օր նրանց հիթին էլ գու քայ:

Դուք ինձ ասէք հիմի, պարուններ, թէ ինչ Աստուծ օղորմութիւն էր, որ իմ գլխին էլ նրանք մէ շտուկ չը բանեցրին ու 'ես սաղ սալամաթ աղատուեցայ նրանց ձեռնեմէն. թալին բարութիւ ղէմ շտուկ բանեցնել չ'ին գիդի, ձիւ արելը:

Տօ ջեր որ դրուստ չ'իմ խօսի ու չ'իմ էլ կանացի խօսի, չունքի իմ ասած թամբած ձին չ'ունիմ տալի, փունցը էստու առաջ ձիդ արդ արի իմ մասալահաթումը, էս օրը կանգնեցրին գլխիս էն աղաղաղէքը, մէ ասէք թէ՛ դրուստ որ խօսիմ ու նրանց անումները մէ մէկ տամ, էն չալին ինչ կ'օսին ինձ. դաբազնի բերնին կու կապին ու էնէնց կրակ կու տան, անուն Հօրը գիդենայ:

Մէ ինչ որ 'երգեր կայ, ասում ին, մարթ որ մէբաշ հարստանում է, էն սահաթին էէտ չաթում ին լօթուն:

—Դուն վիւնց հարստացար, ասում է:

Ամա հարցնողներն էլ մէ ուրիշ լօթիքն ին որ 'ես դաւի չունիմ. վունչի աճկակապութենով նրանց խափելը չէ ըլի:

Թէ աղաղաղէս չ'արթարացաւ. քան ու չուրս սահաթումն էէտ տէր է տէր ին անում նրա կարողութիւնը, ձիւ արելը:

Մեր աղէքը, մէ օր որ Աստուծ օղորմայ ու էս աղաթը միւր մէջն էլ մօղա ննգնի, դուք թամաշայ արէք թէ ինչ կլտիպուղներ կու պատահի ու քանի ու քանի միւր աճկակապ աղաղաղէք իրանց դօվանեմէն դէհը ին թափում ու սէլապան դառնում:

Պատիւ, կ'օսէ:

Նրանք էլ որ պատիւ ին խօսում, դիփունի վրայ աղին էն է. բաս էլ պատիւը մումը պիտի պատիւ բերի, մէ ասէք, թէ Աստուծ կու սերբը:

Հիդն էլ մէ մինչև սերտ, մէ մինչև սերտ, որ օջուլու չին ասեցնիլ տալի թէ աճկի վերելը ունք ունին:

Ինչ է, փուղիւ ունինք, կ'օսէ:

Ինչ անիմ որ ունիք.

Օ'հ, հօ, հօ, խիտ իմ արմնում 'ես ձիւ փուղերու վրայ. գանա չ'իմ գիդի:

Ձիդ պէս հարուստներ կան Սօլօլակումն. ալ, ինչի նրանք էլ բեդամաղ չ'ին ըլում:

Էնդուր որ նրանք ձիդ պէս չ'ին ճարի իրանց հարուստութիւնը. դիփ արէն քրտնքով ին աշխատի, գիդիք դուք թէ չէ: Քաղաքավարի, օրինաւոր, մարիփաթի տէրեր ին որ նրանց վուտի պճիդն էլ չ'ափէք դուք: Տեսնում իք՝ փունց մինչև սերտ, փունց հպարտութիւն, փունց աճկակապութիւն. գիշեր ցերեկ դիփ էնդուր դաստումն ին, որ իրանց կարողութեանով նիղացած խալիսին հովութիւն տան ու թէ իրանց գլխի վրայ մէ թուման ին մսխում, ախլաներու համա տասը

մէտի չ'են խնաւորում. մէ խօսելով դիմ Բրիտանի Սահմանի
հիմնէն ին ու Աւետարանեմէն էլ մէ բան աւելի: Դուք կի,
աղաղադէք, որ օլթախումս տուն թափեցաք, դուք ձեր կա-
րողութեան տառնեմէն մէկն էլ ախտի համա չ'իք զիմիշ
անում:

Ի՞նչըրիք ասում դուք, պարուններ, մարթ պիտի տաշտ
ու ալթափա ման ածէ հիքք, որ բան է ձիւ ձեռք տալ մէ-
բաշ, էն նմուտին էլէտ ձեռնիքը լուսնայ, Աստուծ դիդեհայ:

Ձիւ համա է, որ ասաւ միւր ստիղծող Աստուծ Վարդի
Բրիտանի թէ՛ ճապանն, ասում է, աւելի հիշտ կու անց կե-
նայ ասողումը, կանց միծատունը դրախտի դռներումը, կ'օտէ:

Աւետարանին մտիկ արած, մէ բան է մէնակ պահած ձիւ
համա էն կենքումը՝ «Լ ա լ և Կ ր Ճ տ Ե Լ ա տ ա մ ա ն ց»:

Աստուծ անէ աղատուիք, կու խնդրիմ իմ միղաւոր
բերնով:

Հարիւր:

Թիֆլիզ:

Մէ բանի խօսք էլ, պատուական իմ պարուններ:

Էսօր Ձաղիկ է ու Ձաղիկը պիտի ձիւ շնահաւորիմ:

—Լաւ տարի քի գայ, ասում էք, լաւ դուն իս միւր
շնահաւորում:

Էսօրուան օրը վիայ, 'ես միղաւոր չիմ:

Մատաւհաթ պիտի անց կացած Կերակի էր դուս էկի.
ամա էս իմ խիլքի դառալի «Ա ր ճ ա գ ա ն ք ք» խիլքին դօր
էրիտ ու ինչոր դրուստ խօսքիւր գլթաւ իմ կիւանկանտունե-
րումը:

—Ձի, ախպեր, ասում է, թէ դուն դրուստ խօսելեմէն
վախենում իս, 'ես աւելի իմ վախենում, կ'օտէ, ու խօսիս,
լիդուս, միտիս դաբդի կաշու նման դէս ու դէն քաշքշիով,
բանը գցից էսօրութիւն:

Դէ՛հ, գնացէք ու կարթացէք հիմի աճիւր հանած էն՝
ինչոր մէ շաբաթ առաջ պիտի սաղն էիք կարթացի. ինչիւն
հիմի հադիւր մարսած էլ կու'լէիք դիմի մէտի:

Մէ անմիւր «Բ ւ ս մ ւ Լ Լ ա Հ» խօսիկ համա, որ Ղօրանի
լիդուով «Անուն Հօր» է նշանակում, քիւ պրծաւ Արձագանք-
խանեմէն էլ կիւնի կօրծան էի ըլում, ձիւ արիւր, ամա,
փառք Աստուծ, բանը պրօշտով վերջացաւ:

Որն էլ էսօր թամաշա արէք թէ լօթիանայ կարմիր
ձուն ձերնեներին մէկ մէկու ինչ «Բրիտանի յարեաւ 'ի մե-
ռելոց» ինք ասում:

Ձիւ հիւ էլ ուղում իմ պրօշտի անի, ախպրտիք:

Ձիւ էլ ասի՝ «Բրիտանի յարեաւ 'ի մեռելոց»:

«Օրհնեալ է յարութիւնն» էլ դուք կ'օտիք, էլ ինչ ա-
սիլ գուղէ:

Շնահաւոր Ձատիկ ըլի, ախպրտիք. բաղում տարի էս
օրը հասնիք տնով, տիդով, օղլուշաղով, վարժիկերանցով,
սերելի բարեկամներով, ասիով ու տակով. աճիւր ու բաղմա-
նաք, որ արարած աշխրբի էրեսը ձիւմով փռուի. ջեր կի խա-
սիւթներուդ փոխէ Աստուծ, որ ամէն ասիկ էրնէկ տալու
գառնաք: Ձիւ վաթանին արժանի ըլիք:

Ինձմէն բեղամաղ մի ըլէք, թէ ախպեր էք. ինչոր ձիւ
ասում իմ, ձիւ սերելով իմ ասում. ինչ ձիւ համա ուղում
իմ, Աստուծ ինձ տալ:

Ասիւս էն է, պարուններ, որ էն-կենքումը հարուստ
միծատնի օջիւր չը գայ ձիւ գլխին ու մէ կաթիլ ջրի համա
ախկատ Ղաղարսի արով չը ննգնիք. Բրիտանի աշակողմեան

դասին արժանանաք ու Հայր Աբրահամի դուքումը խըլ-
պըլտաք...

Վիկալէք ուրախ ուրախ հիմի մէ մէ կարմիր ձու
մարթաղլուի ու տեսէք թէ ով էւմ ձուն է կտորում....

Հարիւր:

ՔԱՂՈՒԱԹՔ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԴՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԻՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԶԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՅ. ՍԿՍԱԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ
ՕՐԻՑ ՄԻՆՁԵՒ 1 ՄԱՐՏԻ

Հայոց Բարեդործական Ընկերութեան խորհուրդը՝ իւր
Հաստատութեան օրից, աչի է 18 նոյեմբերի 81 թ. ունե-
ցաւ 18 նիստ, որոնց պարագմանց գլխաւոր հարցերն էին.

Ընտրվեցան խորհրդի պաշտօնական անդամներ՝ նա-
խագահ մեծ. պ. Ա. Յովնանեան, փոխ-նախագահ, գեներալ
Դ. Տէր-Ասատուրեանց, գանձապահ մեծ. Յ. Ա. Չիթախեան.
Իսկ քարտուղարի պաշտօնը ժամանակաւորապէս յանձն ա-
ռաւ կատարել մեծ. պ. Ն. Խոսրովեանը:

Խորհուրդը պարտք համարեց առանձին զրուցեամբ
յայտնել ի գլխութիւն Նորին Վեհափառութեան Կաթողի-
կոսի ամենայն Հայոց և Նորին Բաճը Սրբազնութեան Կ.
Պօլսոյ Ներսէս պատրիարքի Ընկերութեան հիմնարկութիւնը
և խնդրել նոցա օրհնութիւնքը, որ և արժանացաւ ստանալ:

Խորհրդի անդամ մեծ. պ. Բ. Նաւասարդեանի Թիֆլի-
սից հեռանալու պատճառով հրաւիրվեցաւ ի տեղի նորա
նիստերին ներկայ գտնվելու համար առաջին փոխ-անդամ
մեծ. պ. Ա. Քիշմիշեանը: Այլք առաջ ունենալով, որ Թիֆ-
լիսի նահանգի գաւառների մեծ մասի հայ բնակիչները
հալեբէն չը դիտեն և խօսում ու կարգում են միայն վրա-
ցեբէն, խորհուրդը արժան գտաւ աչդպիսիների համար տը-
պագրել կանոնադրութիւնը վրաց լեզուով: Նա կազմեց տե-
ղական վարչութիւնների և մասնաժողովների համար հրա-
հանք, որ և ընդունվեցաւ և Հաստատվեցաւ ընդհանուր
ժողովում յունվարի 10-ին: Մի և նոյն ժամանակ նա սիւսեց
մտածել Ընկերութեան նիւթական միջոցների աւելացնելու
մասին. սորա համար բաժանվեցան անդամակցական վճար-
ների ստորադրութեան գրքոյիներ անդորրագրերով՝ խորհրդի
անդամներին, Կենտրոնական և Կովկասի գրավաճառանոց-
ներին, մեծ. պ. Ն. Մատուրեանցին, առեւտրական և փոխա-
դարձ վարկի բանկաների վարչութեանց: Բացի սորանից ըն-
կերութիւնը ունեցաւ մշտական անդամներ: Մշտական ան-
դամներից գոյացած գումարը 10,900 ռ. է, իսկ գործադիր
անդամներից ամբողջապէս առ աչժմ—2080 ռ., դեկտեմբերի
20-ին կապացած ընդհանուր ժողովին խորհուրդը ներկայա-
ցրեց աչդ գումարի քանակութիւնը և ստացաւ թոյլտու-
թիւն 1882 թ. ընթացքում ծախսել 2500 ռ., ըստ բարեհա-
յեցողութեան խորհրդի, իսկ մշտական անդամներին վճարած
գումարը, համաձայն նոցա ցանկութեան, որոշեց ամբողջա-
պէս թողնել անձեռնմխելի, իսկ սոցատոկոսիքը գործ դնել
ընթացիկ ծախսերի վրայ: Նոյն ընդհանուր ժողովում միա-
ձայն հաւանութեամբ ժողովականների վճռվեցաւ դիմել
Նորին Օծութեան Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց, որ նա աչս
ընկերութիւնը ընդունէ իւր բաճը հովանաւորութեան ներ-
քոյ, և դառնայ ընկերութեան խնամակալ. նաև ընտրվեցաւ
Ներսէս արքեպիսկոպոս Վարժապետեանը Ընկերութեան
պատուոյ անդամ: Նորին Վեհութիւնը պատուեց ընկերու-

Թիւնը ընդունելով սորան իւր Հովանաւորութեան ներքոյ և բարեհաճեցաւ Թոյլ տալ խորհրդին եկեղեցիներն մէջ գանձանակներ ունենալ յօգուտ Ընկերութեան:

Խորհուրդը առանձին շրջաբերականներով դիմեց Կովկասում, և Ռուսաստանի միւս տեղերում բնակվող իրան յայտնի ազգայիններին, որ սորա նպատակն Ընկերութեանը թէ տեղական վարչութիւններ և մասնաժողովներ կազմելով և թէ նուէր ժողովելով յօգուտ Ընկերութեան: Այս հրաւերին շուտով ձայնակից եղան Շուշի քաղաքի բնակիչները. այդտեղ իրանց թեմակալ առաջնորդ բարձր սրբազան Անդրէաս արքեպիսկոպոսի նախագահութեամբ կազմվեցաւ 26 հոգուց մի ժողով, որ վճռեց բանալ Շուշի քաղաքում տեղական վարչութիւն. խորհուրդը մեծաւ յօժարութեամբ թոյլտուութիւն տուեց նոցա և ուղարկեց հրահանգ կանոնադրութեան օրինակներ: Նրեան քաղաքում նոյնպէս կազմվեցաւ մի խումբ երիտասարդներ, որոնք առանձին գրութեամբ 18 անձի ստորագրութեամբ դիմեցին խորհրդին, որ սա թոյլ տայ նրանց Ընկերութեան Հովանաւորութեան տակ մի ճիւղ բանալ աջնտեղ: Բայց որովհետեւ սորանք կանոնում էին վաշելել միայն Ընկերութեան Հովանաւորութիւնը և խնդրում էին աղատել նոցա կանոնադրութեան 48 յօդուածում գծադրած պարտականութիւնից, ուստի խորհուրդը մերժեց նոցա խնդիրքը, պարզելով նոցա այն միտքը, թէ խորհուրդը նորահաստատ կանոնադրութեան մէջ անկարող է ինքն փոփոխութիւններ անել և թէ Նրեանայ բերականները, որոնց պիտոյքը ազգային գործերն մէջ կարող են շատ լինել, չը պէտք է դժուարանան իրանց մէջ հաւաքած գումարները գործ դնել այդ պիտոյքները լցուցանելու համար, միայն թէ դրանք որոշված լինեն նախահաշուի մէջ և իւր ժամանակին ներկայացրած խորհրդին ի գիտութիւն և հաստատութիւն ընդհանուր ժողովի:

Խորհուրդը, որ առաջին անգամ իր նիստերը ունէր իր անդամների մօտ, լաւ համարեց դիմել Մօսկվայի մեծ. պ. Յովնանեանին և խնդրել նրան թոյլ տալ խորհրդին իր նիստերը կազմել նորա ուսումնարանի շինութեան մէջ: Մեծ. Յովնանեանը անյապաղ յայտնեց խորհրդին իր համաձայնութիւնը:

Խորհուրդը, առանձին ուշադրութիւն դարձրեց Թեֆլիսի մէջ գտնվող հայ ուսումնարանաց, սոցա սաների և ուսուցչաց վիճակի վերայ, որ խորհրդին հասած տեղեկութեանը նաշելով անհախառնաբար էր: Այս պատճառաւ նա դիմեց թեմական վերատեսուչ մեծ. պ. Գ. Բարխուդարեանին և խնդրեց, որ սա մի ըստ միոյն մատնացոյց անէ այն ուսումնարանաց վերայ, որոնք կամ իրանք կամ նոցա սաները և ուսուցիչները կարօտ են Բարեգործական Ընկերութեան ձեռնտուութեանը: Մեծ. պ. Բարխուդարեանը սիրով ընդունեց խորհրդի առաջարկութիւնը և իր յայտարարութեան մէջ մանրամասնօրէն նկարագրեց Թեֆլիսի թաղերի մի քանի ուսումնարանաց անհախառնաբար վիճակը: Գոյանից գլխավորապէս ուշադրութիւն էին հրաւիրում սուրբ Կարապետի գաւթում հիմնած ուսումնարանը և Ձորաբաշի եկեղեցու անուամբ հաստատված դպրոցը: Բացի սորանից թեմական վերատեսուչը խնդրեց ուշադրութիւն դարձնել նաև Ձուղուրէթի սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցու ուսումնարանի վերայ, որի մէջ նիւթական պալատութեան պատճառաւ, սեպտեմբերից դադարած է ուսումն, այն ինչ այդ եկեղեցու գաւթում յարմար չէնք է կանգնած մի դպրոց ունենալու նպատակաւ տեղական վերախօս մանուկներն համար: Իսկ խորհուրդը իւր կողմից նկատելով որ Խարհուլի բաղմահայ թաղում բոլորովին չկայ հայ դպրոց,

սկսեց մտածել Ընկերութեան միջոցներով այդտեղ մի հայ ծխական դպրոց ունենալ: Պ. Բարխուդարեանի վերոյիշեալ յայտարարութիւնը իրան առաջնորդ ընտրելով խորհուրդը յանձնեց իւր նախագահին, որ սա մի քանի անդամներ ձեռն անձամբ տեղեկանայ սուրբ Կարապետի դպրոցի դրութեան: Խորհուրդը լսելով սոցա զեկուցումը անհրաժեշտ համարեց օգնել այդ ուսումնարանին՝ տալով ուսուցչին, սկսած յունվարի մէկից ամսական 5 ռմինչև սեպտեմբերի 1-ը: Եւ միանուագ վառելավաշտի համար 10 ռ. և որոշեց աչքի առաջ ունենալ մինչև սեպտեմբեր ամիսը նորոգել տալ ու-

սումնարանի շինութիւնը և ապագայում ապահովել այդ ուսումնարանը, որքան Ընկերութեան միջոցները կը ներեն: Ուսումնարանի շինութեան հարցի վերաբերութեամբ հրաւիրվեցան խորհրդի նիստին սուրբ Կարապետի և Ձուղուրէթի սուրբ Աստուածածնի եկեղեցեաց ծուխի մի քանի պատուաւոր անձինք: Յիշեալ անձինք մեծ համակրութեամբ ընդունեցին խորհրդի հրաւերը և յունվարի 22-ին ի միասին գումարվելով խորհրդի բնակարանում, յայտնեցին իրանց պատուաւորականութիւնը բարեութիւն իրանց եկեղեցեաց գաւթում կառուցած դպրոցների վիճակը: Սոյն նիստում պ. Գ. Եղիազարեանը յայտնեց, որ սա իր հօր կտակաւանդի զօրութեամբ պարտաւոր է տալ 1,000 ռ. յօգուտ սուրբ Կարապետի դպրոցի և պատրաստ է ներկայացնել այդ գումարը: Ձորաբաշի սուրբ Գէորգ եկեղեցու ուսումնարանի ուսուցիչ պ. Մատինեանից խորհուրդը վճռեց տալ՝ սկսած յունվարի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ն ամսական 10 ռ. և նոյն ուսումնարանին ի նպատակ միանուագ 40 ռ: Խորհուրդը ստացաւ «Մշակ» լրագրի միջնորդութեամբ 35 ռ. որ հաւաքած էր Մուշեղ քահանայ 85-ր. Առնդեանի առաջարկութեամբ պ. Գ. Ղարեբեանի տանը: Թեֆլիսի արհեստաւորաց ժողովարանը տուած էր յօգուտ Ընկերութեան դիմակահանդէս, որից գոյացած 432 ռ. 28 կ. գուտ արդիւնքը յանձնվեցաւ խորհրդին: Խորհուրդը ստացաւ պ. Մ. Խուրլարեանից մի հատ արեւելեան փոխարինութեան տոմսակ 100 ռ. արժողութեան № 475, 783 ի չիշատակ իւր հանգուցեալ ամուսին Նունէ Խուրլարեանի, այն պայմանով, որ տոմսակը մնայ Ընկերութեան սեպտեմբերից, իսկ տարեկան սոկոսը համարվի հանգուցելոյ տարեկան գործադիր անդամակցութեան վճարը: Խորհուրդը անձեռնմխելի գումարով դնեց Անդրկովկասի պրիկադի 2 տոմսակ իւրաքանչիւրը 5,000 ռ. 7 1/2 տոկոս, որոնց համարներն են 701 և 702, 28 նոյեմբերի 1874 թ. աշտերի տոմսակների համար խորհուրդը վճարեց 10,407 ռ. 60 կ. և յանձնեց ի պահեստ արքունական բանկի Թեֆլիսի բաժանման:

Խորհուրդը ձեռնամուխ եղաւ իւր միջոցներով հիմնելու Թեֆլիսի մէջ ապաստանարան հայ որդ և չքաւոր աշակերտների համար. սորա համար մշակեց առանձին նախագիծ:

Որովհետեւ խորհրդի համար ծանր էր սկզբում, միջոցներ չկային պալատութեան պատճառով անել մի քանի անհրաժեշտ դիւանական ծախսեր, ուստի խորհրդի անդամ մեծ. պ. Մանթաշեանը յանձնառու եղաւ իւր սեպտեմբերից մինչև վճարելու այդ ծախսերը, որ ընդամենը եղաւ մօտ 300 ռ. սորա համար նա ստացաւ խորհրդի կողմից առանձին շնորհակալութիւն:

ԻՆՉՈՒ ՊՕԼՍՈՅ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԻ
ՁԵՆՔ ԳՐՎՈՒՄ

Տաճկաստանի Հայ Թերթերը Ռուսաստանի մէջ շատ սակաւ բաժանորդ ունին՝ լրագրիւնները ընդամենը Հաղիւթէ մի քսան կամ երեսուն օրինակ ցրվում լինին Պետերբուրգից սկսած մինչև Բագու և Երևան: Այս երեւոյթի պատճառը պէտք է գլխաւորապէս որոնել այն դժուարութեանց և անյարմարութեանց մէջ, որոնց ենթարկվում է Տաճկաստանից եկող Թերթը: Առաջին դժուարութիւնը մեզ Համար է ստորագրուելը և փող ուղարկելը:

Քանի անգամ թիֆլիսի այս կամ այն գրադաճառանոցը կամեցել է միջնորդ դառնալ և Տաճկաստանի Հայ Թերթերի Համար ստորագրութիւն բանալ, բայց ոչ մէկը դոցանից չէ կարողացել երաշխաւորել Թերթի իւր ժամանակուայ և կանոնաւոր ստացուելու մասին: Բայց ասե՛նք թէ ստորագրուեցիք մի ամենօրեայ քաղաքական Թերթի: Այդ լրագիրը պէտք է Հասնի մեզ ռուսաց շոգենաւերի և առևտուրի ընկերութեան՝ ձեռքով, որ միակ թղթատարն է Սև ծովի վերայ: Իսկ ընկերութիւնը կարգադրած է, որ փոստան Պոլսոյ լրագիրները ընդունէ շաբաթը մի անգամ և այն ուղարկուի Օդեսսա: Վերջիշեալ կարգադրութեան Համաձայն, օրինակ Պատիսի խմբագրութիւնը յանձնում է № 1—7 Պատիսները, այսինքն յունվարի առաջին եօթ օրուայ Համարները, Պոլսոյ ռուսաց փոստային: Յունվարի 9 ին փոստան ճանապարհ է ընկնում գէպի Օդեսսա, ուր Հասնում է յունվարի 11-ին և յանձնում է ամենայն ինչ մաքրատան: Վերջինս պաշտօնական գրութեամբ ուղարկում է նամակների և լրագիրների ծրարները փոստային: Փոստան լրագիրները ծրարը պէտք է ուղարկէ՝ Օդեսսայի գրաքննիչների մասնաժողովին: Ասե՛նք թէ այդ բոլոր գործողութիւնները կատարուեցան դարմանալի արագութեամբ մի օրուայ մէջ և վերջապէս Պոլսոյ լրագիրների ծրարը յունվ. 12-ին գրաքննիչի մօտ է: Օդեսսայի մասնաժողովի մէջ ոչ Հայ գրաքննիչ կայ, ոչ Հայերէն իմացող: Այստեղ քննվում են միմիայն եւրոպական լեզուներով գրուածները, իսկ Հայերէն Թերթերից բուն Ռուսաստանի մէջ բաժանելիքը բոլորը ուղարկվում է Պետերբուրգ յանուն այնտեղի մասնաժողովի և Կովկասում բաժանելիքը—Թիֆլիս՝ յանուն այստեղի մասնաժողովի: Ասե՛նք թէ նոյն յունվ. 12-ին Օդեսսայի մասնաժողովը կարողացաւ պատրաստել պաշտօնական այն Թուղթը, որով ուղարկում է լրագիրների ծրարը Թիֆլիս, բայց նա մի այլ թղթով Հանդերձ պէտք է ծրարը յանձնէ Օդեսսայի փոստային: Ասե՛նք թէ այդ եղաւ յունվարի 13-ին: Փոստայի վարչութիւնը յունվ. 15-ին յանձնում է Կովկաս եկող փոստան ռուսական շոգենաւին, որ եթէ ամենայն արագութեամբ գայ, կը Հասնի Փոթի յունվարի 19-ին կէս օրին: Յունվարի 20-ին երեկոյեան ծրարը կը Հասնի Թիֆլիս: Յունվարի 21-ին առաւօտը փոստայում կը բացուի ծրարը և յանուն գրաքննութեան մասնաժողովի Թուղթ կը պատրաստուի, բայց չի ուղարկուի, որովհետև վաղը առաւօտ մասնաժողովի ծառան կը գայ և իրանց անունով եղած բոլոր թղթերը ինքը կը ստանայ: Ուրեմն յունվարի 22-ին ծրարը կը լինի մասնաժողովի մէջ, ուր այն օրը նիստ չլինելով, Հայ գրաքննիչը ներկայ չի լինիլ և ուրեմն լրագիրները կուղարկուին նորան տուն: Վերջինիս գոնէ մի օր է Հարկաւոր քանի մի տեսակ լրագիրների ամբողջ շաբաթուայ վեց եօթը Համարները կարդալու: Ասե՛նք թէ ուրեմն գրաքննիչը 24-ին վերադարձրեց լրագիրները մաս-

նաժողովին, յանձնելով այստեղի գրագրին երկու երեք Համարների մէջ այսինչ կամ այն ինչ կտորները սեպտեմբեր ու տալ ումը պէտք է: Մասնաժողովի գրագիրը, այդ Համարը կատարելով, պէտք է պատրաստէ մի գրութիւն յանուն քաղաքի փոստայի, որով ուղարկի լրագիրները տէրերին Հասցնելու Համար: Յունվարի 25-ին չեաւ կէս օրի մասնաժողովի գրութիւնը կը Հասնի փոստան և ասե՛նք թէ յունվարի 26-ին կամ 27-ին կը ստանամ ես յունվարի 1—7 Թուի Համարները, այսինքն դուրս գալուց 26 կամ 27 օրուանից, իսկ փոստային յանձնելուց ճիշդ 20 օրուանից չետոյ: Ասե՛նք թէ Հիմա փետրուարի և մարտի Համարներն են այսօրուայ ձեռքիս Հաւածները: Երեկուայ օրը կարդացել էի ռուս լրագիրներում՝ թէ Պոլսից վերադարձած գերմանիայի գեսպանները շատ գոհ են մնացել այնտեղի ընդունելութիւնից և իշխան Բաժիկիւլը Սուլթանի ձեռագիր նամակը մատոյց Վիլհելմին: Բաց եմ անում այսօրուայ ստացած Պոլսոյ Թերթերը քանի մի օրէն կը սպասուի գերմանիայի գեսպանի գալուտը, որի դիմաւորելուն Համար Սուլթանի Թիկնապահներէն մէկը վաղը շոգենաւով պիտի ճանապարհէ: Այսպէս էլ մի քանի տարի առաջ, երբ ռուսական լրագիրներից գիտէինք արդէն, որ Սուլթան Աղիյը սպանուել է, տեղը բազմել Մուրադը, սորան էլ գազից վար իջեցնելով, արդէն Թագաւորում է Համիդը—Պոլսոյ մեր վերջին ստացած լրագիրները Հաղորդում էին, որ Սուլթան Աղիյը երեկոյեան օրը այս ինչ նիստարարի Հետ երկար խորհրդակցեց և յետոյ այս ինչ կեօջը գնաց և այլն: Այդպէս ահա ես Պոլսոյ Թերթերը միշտ 25—27 օրուանից չետոյ եմ ստանում, երբ արդէն մէջը էլ Համ ու Հոտ չէ մնացել: Կարելի՞ բան է, որ այսպիսի Հանգամանքների մէջ Պոլսոյ Հայ Թերթերը շատ բաժանորդներ ունենան մեղանում:

Բայց այդ բոլորը չէ: Երբեմն մեր ձեռքն են Հասնում նախ, օրինակ, մեծ պատի երկրորդ շաբաթուան Համարները, ապա բարեկենդանինը, որովհետև, ինչպէս յայտնի է, Ռուսաստանի փոստաների ստորին պաշտօնեաները (ամուսկան 18—25 բուրլի ստացող) շատ քաջ չեն աշխարհագրութեան մէջ և Թիֆլիսի նամակներն ու ծրարները երբեմն ուղարկած են Թամբով... Պատահում է և այնպէս, որ տարուայ մէջ մի քանի շաբաթուայ Թերթեր բոլորովին անհետանում են: Երբեմն էլ երկու երեք շաբաթ ամենևին Պոլսոյ փոստայ չէ ստացուում Թիֆլիսում:

Որքան ծանօթ ենք այս խնդրոյն՝ Պոլսոյ լրագիրների ուշանալու կամ անկանոն ստացուելու գլխաւոր պատճառը մեր փոստայի Օդեսսայի վերայ գալն է: Մինչ Տրապիզոնի վերայ Պոլսից եկող նամակները Հասնում են մեղ 5 և 6 օրուայ մէջ, լրագիրները 20—25 օրուանից չետոյ: Քանի որ ռուսաց ընկերութեան շոգենաւները Տրապիզոնի վերայ ևս տանում բերում են փոստայ, ինչու նոյն ճանապարհով չեն գալիս և մեր լրագիրները: Ի՞նչ Հարկ կայ Օդեսսայի միջնորդութեան:

ԱռՀասարակ մեղանում լրագիրները ուշ կամ վաղ բաժանելուն շատ նշանակութիւն չեն տալիս փոստաները, այն ինչ մայրաքաղաքներում և լուսաւորեալ երկրներում ամենայն դանցաւորութիւն այդ մասին Հասարակութեան կողմից տրտունջ և բողբոյ կարող է չարուցանել: Միջ լրագիրների մէջ շատ անգամ պատահում է կարգաւ, որ դաւառներում փոստայի պաշտօնեաները ուշացնում են նամակների և մանաւանդ լրագիրների բաժանելը, մոռանալով միանգամայն, որ իրանք են Հասարակութեան Համար, և ոչ Հասարակութիւնը նոցա Համար:

Քանի որ Տաճկաստանի Հայ լրագիրները նոյն արագութեամբ չեն ստացուիլ ու բաժանուիլ մեղանում, ինչպէս

օրինակ՝ արտասահմանի լրագրները Պետերբուրգում, Մոսկվայ, կամ Օդեսայի աչք թերթերը ոչ միայն շատ բաժանորդ չեն գտնիլ, այլ և ոչինչ ծառայություն չեն կարող անել նաև տեղիս լրագրությունը: Իսկ այս խնդրոյ մէջ, կարծում ենք, շատ անգամ տէրութիւնն էլ չա՛հ կարող է ունենալ:

Հրաւիրում ենք Պօլսոյ Հայ [Թերթերին դմել միաբա-
նութեամբ Պօլսոյ ռուսաց դեսպանատունը և խնդրել, որ
Կովկաս եկող Հայ լրագրիւնները ուղարկուին Տրապիզոնի վե-
րայ և արագութեամբ տեղ Հասցնուին: Այս խնդրը լուծել
կարող է միմիայն Պօլսոյ ռուսաց դեսպանատունը...:

Աղէքսանդր Նրիցեան :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյննա աստիճանի գլխով: «Saturday Review» լրագիրը հաղորդում է հետևեալ նշանաւոր գիւտի մասին: Մօտ ժամանակներս անգլիական հասարակութիւնը անհանգստութեամբ խմացաւ, որ Զօրջ Սիմիդտը գտել է քաղդէական վիպուկութիւններ ջրհեղեղի մասին: Բայց Զօրջ Սիմիդտի գիւտը Բասամի գիւտի առաջ մի աննշան բան է: Բասամի Վիկտորիայի ինստիտուտում կտրուաց ացն յայտնագործութեամբ մասին, որն առաջ Նոյն իսկ Ագամէմնոնի գերեզմանը Նոյն պատմական հետաքրքրութիւնը չէ կարող յարուցանել: Բասամի, գտել է արձանագրութիւններով ծածկուած գլաններ աչն քաղաքում, որ, աւանդութեան համաձայն, Նոյը թագեցած է եղել Նախաջրհեղեղեան գիւտնագրութիւնները: Սկս խօսքերը բարձրաձայն պաղպղկներն տեղիք տունին Վիկտորիայի ինստիտուտում: Եթէ Բասամի խկապէս գտած լինի աչն գրքերն մի քանի մնացորդները, որոնք յիշուած են De bibliothecis ante diluvianis անունով նշանաւոր շարագրութիւնն մէջ, կամ եթէ Նա գտած լինի տապանի գէթ մի գերանը—Նա ամենաբազմաւոր հնագետը կը լինի: Բայց բաղտաւոր հնախոյզը չէ խմանում ոչ ասօրերէն և ոչ ահկարերէն: Պէտքէ, ուրեմն սպասել, մինչև որ Մէյուը կամ Օպերտը կը պարզեն տապանի գերանի վերայ եղած արձանագրութիւնները: Արդէն մի տարն կայ, ինչ Բասամի, մի արտքն առաջնորդութեամբ, գտել է մի հին քաղաքի աւերակներ, ուր և հետադատութիւններ է արել: Ասֆալդեան շերտի տակ Նա գտել է մի արկղ գլաններով լի, որոնք իրան կարծիքով, պէտքէ ամենահին քաղաքի գիւտնագրութիւնները լինին, աչն քաղաքի որ ջրհեղեղից չետոյ հիմնել է Նոյը քրիքի վերայ և Նորա մէջ թագեցել իւր Նախաջրհեղեղեան լիշատակարանները:

Յուշմար ամսին «Մշակը» հրատարակած էր հաջադգին պրոֆեսորների ցուցակը, որի մէջ չիշել էր և պ. Բառամին, նշանակելով դորան Լօնդօնի Համալսարանի պրոֆեսոր Հնագիտութեան: «Մասիսը», արտատպելով այդ լուրը, աւելացնում է. «կը ղետենք թէ Եւրոպական հրատարակութեանց մէջ Բառամ ընդհանրապէս Ասորի կամ Քաղղէասցի մը կը համարուէր: Պ. Բառամ Անգղիական կառավարութեան ծառայութեան մէջ է Ժամանակէ մ'ի վեր, և Մուսուլի և Դիարբէքիի հիւպատոսութեան պաշտօնը կը վարէ»:

(182,000 ԵԺԽՀԿ) Փարեղի բժշկական ֆակուլտետը վիճակագրական տեղեկություններն վերաջ Հիմնուելով որոշել է բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներում ապրող բժիշկները ընդհանուր թիվը: Այդ թիվը հասնում է 182,000-ի: Իւր աղբարնակութեանը հաշիւով Ֆրանսիան բաղմամբիւ բժիշկներ ունէ, այն է 26,000: Այն իւր երկրում բժիշկները աշխատող զբաղուած չեն քաղաքականութեամբ, որքան Ֆրանսիա: Աղբաշին ժողովն 547 անդամներէ 44 բժիշկ են: Սենատում, դաւառական և քաղաքական վարչութեանց մէջ հատած են 6700 բժիշկ: 182,000 բժիշկներէ 12,000 հրատարակել են իւրանց մասնագիտութեան վերաբերեալ գրուածքներ կամ պրոֆեսսորներ են: Ամենաձեռնառ երկիրը բժիշկներն համար Մեծ-Բրիտանիան է այն կողմից, որ աշխատող են վաշելում բժիշկները ամենաերկար կեանք:

»Մատիսի«¹ թղթակիցը գրում է Հետեւալը այն հայ դե-
րասանական խմբի մատին, որ ներկայացումներ է տալիս Ադ-
րբայնոպոլսում: »Սույն դերասանական խումբը, որ ստիպեալ է
լսի տաճիկերէն լեզուաւ ներկայացումներ տալու, ունի իւր
մէջ առ այժմ, ընդ տնօրէնութեամբ Չափրասթճեան էֆէն-
տիի, օր. Աստղիկ և օր. Սիրանոյշ անուանեալ երկու քույրերն
և պ. պ. Ալէքսանեան և Կիւմիւլճեան դերասաններն, որք
յանուանէ չեղուելու արժանի են չալոց միջի, սակայն պետի
ստուարանաչ այս խումբն ի վերջոյ, ըստ պսելոյ ոմանց,
Յոտանդնուպօլսէն դալիք ուրիշ դերասանուհեօք և դերա-
սանօք, եթէ ներկայացմանց հասոյթն չադարի գոհացուցիչ
լինիէ: Խմբին ընդհանուր թերութիւնն է մասերուն սեր-
տուած և փորձուած չլինին, որ եթէ ունի մի ներելի կողմ,
սա է թէ՛ եօթնիկի մէջ առ նուազն չորս հինգ անգամ ներ-
կայացում տալու հարկը բաւական միջոց չ'ըողուր անբաւիւր
կերպիւ պատրաստելու խաղերն: Սակայն և այնպէս դերա-
սանուհեաց և մանաւանդ օրիորդ Սիրանոյշի և քաջ զաւեշ-
տարար Չափրասթճեան էֆէնտիի չաջողակութիւն կը բար-
ւոք է այդ տեսակ պաշակաւթիւններն:

Մարտի 13-ին Վախճանուեցաւ 66 տարեկան Հասա-
կում Հռչակաւոր ամբրիկական բանաստեղծ Լօնգֆելտըն:

Պ. Մ ա խ ւ ա ս ը խնդրում է մեզ տպագրել հետևյալը.

«Ստիպուած ենք խոստովանուել մեր տգիտութիւնը. մենք երբեք «Модный Свѣтъ» ւրագրի երեսն չէինք տեսել, բայց կարեւարով պ. Սենեքերեմ Արծրունու «Մեղուկ» Հինգշաբթի օրուայ Համարում Հրատարակուած նամակը, որին խմբագրութիւնը շնորհէի է «ազգային» բաժնում առաջին տեղը, մենք լիւր առանք պ. Արծրունու այն օրգանը և մեր Հիացած աչքերին ներկայացաւ Դէկտեմբէր Հետեալ ափօրեղմը. «Փատաբանը—կրկէսի մի ծաղրածու է, որ միևնոյն Համոզմունքով կատարում է թէ քրիստոնէի և թէ տաճկի գերերը»:

Արդարև խօսելով իր վերաջ գրած Ֆելեկտօններն յա-
սին պ. Ս. Արծրունին խոստովանում է ինքը իւր ծաղրածու
լինելը: Ահա նորա բուն խօսքերը.

Մատենադարանի ֆոնդի համար՝ 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 97

2 (5)

1-1

ՀԱՅԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ
ՕՏԱՐՆԵՐԻ Ա. ՉԳՈՒՄ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԱԲԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
Գինն է 30 Կ.
Ծախվում է «Կենտր. Գրավաճ.»

36 ՌՈՒԲԼԻ
ՎԵՆՆԱՅԻ ԱՐՈՒՆԵՐ
ԵՓ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆՑԻ ԴԷՊՅՈՅՈՒՄ
10—2

LE MUSÉON
REVUE INTERNATIONALE.

Le Muséon paraîtra d'abord tous les trois mois en fascicules de 8 à 9 feuilles d'impression.

Les travaux qu'il publiera, auront principalement pour objets les sciences historiques: archéologie, philologie, linguistique, droit général, philosophie, littérature etc.

Les fascicules contiendront des études diverses, un choix de renseignements scientifiques et une revue critique.

PRIX DE L'ABONNEMENT:

POUR LA BELGIQUE: 10 fr. par an,

POUR LES AUTRES PAYS: par an 12 fr. 50 (5 roubles).

C. de Harlez, prof. à l'Univ. de Louvain.

Directeur.

Ներկայ 1882 թվականի փետրվարի 21-ից կառավարության թուղթով թեմամբ Հրատարակվում է գրական և քաղաքական շաբաթաթերթ «ԱՐՁԱԳԱՆՔ» անունով:

«ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ» դուրս է գալիս ԼԵՆԻՆԻՆՔ օրերը երկու թերթի մեծությամբ:

«ԱՐՁԱԳԱՆՔԻ» ներկայ տարուայ բաժանորդագիրը՝ տարուայ սկզբից Հրատարակուելու պատճառով, ՀԻՆԳ ուղղվի է:

«ՓՈՐՁԻ» այն բաժանորդները, որոնք իրանց բաժանորդագիրը վճարած ունին անցած 1881 թվականի երկրորդ կեսի Համար, 1882 թվականի ընթացքում «ՓՈՐՁԻ» փոխանակ «ԱՐՁԱԳԱՆՔ» կ'ստանան, եթե միայն բարեհաճեն կանխօրէն չափանել խմբագրութեան իրանց ցանկութիւնը և Հասցէները:

«ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ» կը Հրատարակուի Հետեւեալ պրօգրամայով. —

- I. Տեղեկութիւններ կառավարութեան գործողութիւններ և օրէնսդրական միջոցներ մասին:
- II. Առաջնորդող յօդուածներ աղբային և Հասարակական կեանքի նշանաւոր Հարցերի վերաբերութեամբ:
- III. Թղթակցութիւններ Հայաբնակ տեղերից, ընդհանուր տեսութիւն Հայ և օտար լրագիրներ տեղեկութիւններ և կարծիքներ:
- IV. Տնտեսական և առևտրական Հարցեր փոխաբայութեան մէջ:
- V. Յօդուածներ աղբային կրթութեան վերաբերութեամբ:
- VI. Արտաքին տեսութիւն, յօդուածներ և տեղեկութիւններ արտատահմանեան Հասարակական և քաղաքական նշանաւոր անցքերի մասին:
- VII. Կրօնական և մատենախօսութիւն:
- VIII. Ֆելեթոն:
- IX. Խառն լուրեր:
- X. Յայտարարութիւններ:

Ստորագրուել ցանկացողները կարող են գնել Կենտրոնական Գրավաճառանոց, Գոլովինսկի պրօսպեկտ, Մերմանեանի տանը, ուր ղետեղուած է և խմբագրութիւնը:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

Ա. ՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

ԱՅՍ 1882 թիւն

(ՏԱՍՆ ԵՒ ՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը Հրատարակի նոյն գերբով և նոյն պրօգրամայով ՊՐՕԳՐԱՄԱ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ, II. Առաջնորդող յօդուածներ, III. Ներքին տեսութիւն, IV. Արտաքին տեսութիւն, V. Խառն լուրեր, VI. Հեռագիրներ, VII. Ֆելեթոն կամ Բանասիրական, VIII. Յայտարարութիւններ: ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. 10 լուրի է, կէտարվան 6 ր., իւրաքանչիւր ամսին 1 լուրի: Հատով Համարները 5 կոպէկ:

Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ Հետեւեալ Հասցով. Тифлисъ. редакция „Мшакъ“.

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Дозв. Ценз. Тифлисъ, 27 Марта 1882 г.

Типография И. Мартиросянца.